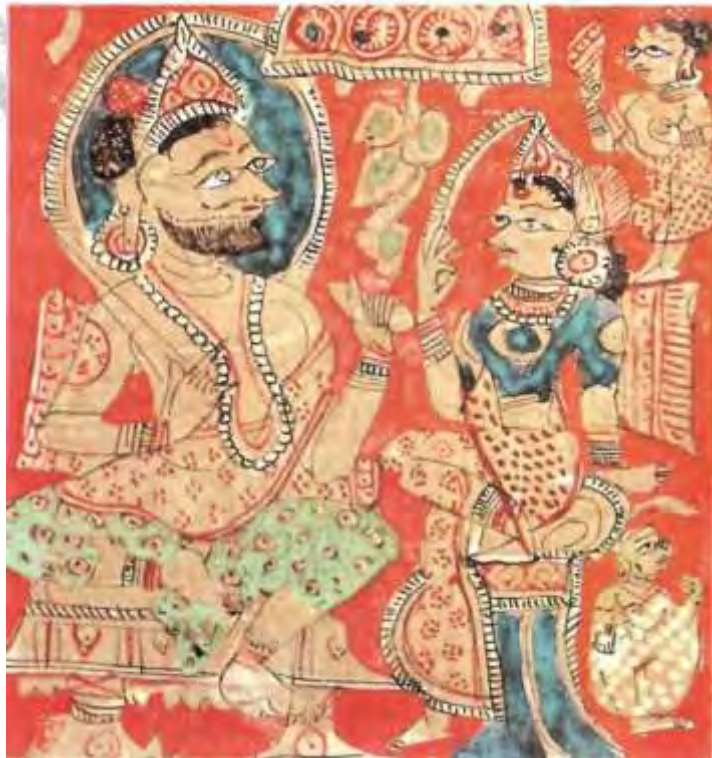

NAMI KIRÁLY MEGTÉRÉSE

Dzsaina legendák és miniatúrák
az Uttaradzsdzshajana-szuttából

A szöveget máhárástrí nyelvből,
az utószót németből fordította és a jegyzeteket készítette Vekardi József
Az utószó Wolfgang Morgenroth munkája

(A digitalizálás a Helikon Kiadó 1984. évi kiadványa alapján készült.)
ISBN 963 207 819 5

„... Bár háremének elragadó hölgyei között érzéki gyönyöröket élvezett Nami király, amelyek az égi örömök hasonmásai voltak, megvilágosodása után szakított a gyönyörűségekkel. Elhagyta városát, Mihilát, elhagyta országát, hadseregét, háremét és egész kíséretét. Lemondott a világról, és magányba vonult vissza." Hariészát, a kolduló szerzetest kigúnyolják a kasztjukra büszke papok, de egy fán lakozó szellem védelmébe veszi. Rahanémit kísértésbe ejti Rájimají, az apácává lett királyleány szépsége, de „a nemes király leánya hű maradt fogadalmához és önmérsékletéhez"...

A kötetben olvasható hat legenda az *Uttaradzszhajana-szuttából*, az egyik legrégebbi ránk maradt dzsaina vallásos szövegből származik. Költői szépségű történetek formájában ismertetik a dzsainizmus - a hinduizmus és a buddhizmus mellett a harmadik nagy indiai vallás - tanításait. Alázat, önsanyargatás, a szenvedélyek megfékezése, minden élőlény életének tisztelete - ezek a legfontosabb állomásai annak az útnak, melyen a dzsaina szerzetes a tökéletesedés felé halad, mígnem „a karman terhétől megszabaduló lélek saját erejéből felemelkedik a világ tetejére"...

NAMI KIRÁLY MEGTÉRÉSE

Nami király ideje lejárt az istenek világában¹, és az emberi világban született újjá. Itt idővel lerázta a káprázat bilincseit², és visszaemlékezett előző születésére³. Mikor visszaemlékezett előző születésére, megvilágosodott a legmagasztosabb Tanban⁴. Fiát ültette maga helyett a trónra, és visszavonult a világtól.

Bár háremének elragadó hölgyei között érzéki gyönyöröket élvezett Nami király, amelyek az égi örömök hasonmásai voltak, megvilágosodása után szakított a gyönyörűségekkel. Elhagyta városát, Mihilát, elhagyta országát, hadseregét, háremét és egész kíséretét. Lemondott a világról, és magányba vonult vissza.

Mihilában nagy felfordulás támadt, amikor Nami, a királyi bölcs, lemondott a világról, és a kolduló szerzetesek⁵ rendjébe lépett. Indra⁶, az istenek királya, papi alakot öltött, és ilyen szavakkal fordult a királyi bölcshöz, aki a tökéletesedés lépcsőin⁷ oly magasra jutott, hogy elérte a kolduló szerzetesség fokát:

- Mitől támadt most Mihilában ez a felbolydulás? Szörnyű lárma hangzik a palotákban és házakban.

Az istenek királyának kérdésére így válaszolt Nami, a bölcsök királya, kifejtve érveit és indokait:

- Van Mihilában egy szent fa⁸, Manórama ('Szívvidí-tó') a neve. Lombozata sűrű, virág és gyümölcs borítja, hús árnyékot nyújt, sok madár talál rajta oltalmazó tanyát. Most vihar tépi e szent fát, és a menedéküket vesztő, riadt madarak hangosan, kétségbeesetten rikoltoznak.

Az istenek királya így válaszolt Naminak, a bölcsök királyának szavaira, kifejtve érveit és

¹ *Nami király ideje lejárt az istenek világában* - indiai tanítás szerint az emberek jótetteik jutalmául haláluk után vagy ismét emberként születnek újjá, és boldogan élnek, vagy akár az égbe, az istenek közé kerülhetnek. Azonban égi létük is korlátozott időtartamú: ha érdemeik kimerültek, „jótetteik gyümölcsét elfogyasztották”, utána újra a földön kell megszületniük.

² *Káprázat bilincsei* - káprázat (szanszkritul *májá*) az indiai vallásfilozófiának az a tanítása, hogy a világ nem létezik, csupán érzeink csalódása hiteti el velünk a világ létét; sőt saját magunk léte is csak érzeink káprázata. Egyedüli létező a világiélek, és mi azzal azonosak vagyunk. Ennek az igazságnak a felismerése jelenti a megváltást, ez a felismerés szabadít meg az újjászületés kényszerétől.

³ *Visszaemlékezett előző születésére* - az újjászületések során mindig elfelejtjük előző létünket, de aki megvilágosodik, annak valamennyi megelőző (emberi vagy állati alakban lezajlott) élete visszatér emlékezetébe.

⁴ *Tan* - a dzsaina vallás. A dzsainizmusban és a buddhizmusban a 'törvény' jelentésű *dharma* (prákrit alakban *dhamma*) szó fejezi ki a vallást, a dzsaina, illetve buddhista tanítást. A „legmagasztosabb Tan” itt természetesen Dzsaina tanítása, ill. vallása.

⁵ *Kolduló szerzetesek* - mind a dzsaina, mind a buddhista szerzetesek hontalanul, magányosan vándoroltak, sehoh sem telepedve meg. Alamizsnagyűjtő sziljkéjüket maguk előtt tartva, szótlanul, a földre nézve megálltak egy-egy ház előtt, egy ideig várták, hogy sziljkéjükbe ételmet tegyenek, majd akár tettek, akár nem, ugyanolyan némán tovább indultak. Ezért a „szerzetes” fogalmát a 'koldus' jelentésű *bhikkhu* (szanszkritul *bhiksu*) szó fejezi ki a dzsaina és buddhista vallásban.

⁶ *Indra* - a dzsainizmust megelőző védikus vallás 33 istent ismert, akiknek királya Indra, az égbolt és a zivatar istene volt. Az isteneket áldozatokkal tisztelték, amelyeket a papok mutattak be, jelentős díjazás fejében. A dzsainizmusban az istenek minden szerepüket elveszítették, az áldozatbemutatás és a papság megszűnt. Azonban a későbbi dzsaina legendákban Indra - és vele olykor egész égi kísérete - pusztá díszítmény-ként mindannyiszor leszáll az égből, valahányszor egy nagy szent megvilágosodik. Indra ilyenkor tiszteletet tesz a megvilágosodott előtt.

⁷ *Tökéletesedés lépcsői* - az igazak sorozatos újjászületéseik során egyre közelebb jutnak a megvilágosodáshoz, amelynek csúcspontja a világról lemondás, azaz a szerzetesek sorába lépés.

⁸ *Szent fa* - Indiában legtöbb falunak van egy szent fája, amelyen védő szellem lakozik.

indokait:

- Tűz tombol és vihar tombol, palotád lángokban áll. Tiszteletre méltó úr, miért nem törődsz háremeddel? [5]

Az istenek királyának kérdésére így válaszolt Nami, a bölcsek királya, kifejtve érveit és indokait:

- Boldogok vagyunk, boldogan élünk mi, akiknek nincs semmink. Ha Mihilá lángokban áll, nem ég el benne semmi, ami enyém volna. A szerzetest, aki elhagyta fiait és asszonyait, és felhagyott minden cselekvéssel⁹, nem érheti semmi, ami örömeire volna, és semmi, ami bánatot okozna neki. Nagy boldogság várja a bölcset, a hajléktalan szerzetest, aki elvetett minden kapcsolatot, és aki tudja magáról, hogy egyedül van, magában áll.

Az istenek királya így válaszolt Naminak, a bölcsek királyának szavaira, kifejtve érveit és indokait:

- Építs falat, kapukkal és bástyákkal! Áss köré sáncot, szerelj fel hadi gépeket, így leszel igazi harcos!

Az istenek királyának szavaira így válaszolt Nami, a bölcsek királya, kifejtve érveit és indokait:

- Háromszoros őrizet teszi győzhetetlenné a bölcset, akinek erődje a hit, kapuretesze az önmérséklet és böjtölés, szilárd várfala a tűrés. Íjként ragadja meg a buzgóságot, óvatos járás rajta a húr, elégedettség ajzza fel. Az igazság szeretete feszíti meg az íjat, és nyilvánossá teszi az önsanyargatás, amely átfúrja a Tettek páncélját¹⁰. Így győz a harcon a bölcs, így vívja ki a szabadulást az újjászületések forgasztályából¹¹.

Az istenek királya így válaszolt Naminak, a bölcsek királyának szavaira, kifejtve érveit és indokait:

- Építs palotákat, kéjlakokat, tornyokat! Így leszel igazi harcos!

Az istenek királyának szavaira így válaszolt Nami, a bölcsek királya, kifejtve érveit és indokait:

- Aki az út mellett épít magának házat, gondokat épít vele. Ott tanyázzunk le, ahová elvetődtünk¹².

Az istenek királya így válaszolt Naminak, a bölcsek királyának szavaira, kifejtve érveit és indokait:

- Teremts biztonságot városodban, fékezd meg a tolvajokat és rablókat, lopókat és betörőket. Így leszel igazi harcos! [6]

Az istenek királyának szavaira így válaszolt Nami, a bölcsek királya, kifejtve érveit és indokait:

- Sokszor van úgy, hogy az emberek nem azt büntetik, aki rászolgált. Az ártatlant bebörtönzik, a bűnöst futni engedik.

Az istenek királya így válaszolt Naminak, a bölcsek királyának szavaira, kifejtve érveit és indokait:

- Igázz le minden fejedelmet, király, aki nem hajlandó elismerni uralmadat! Így leszel igazi harcos!

⁹ *Felhagyott minden cselekvéssel* — az indiai *karman* ('tett', 'cselekvés', 1. Utószóban) elmélete szerint minden okot szükségszerűen okozat követ, minden jó-vagy rossztettnek szükségszerű következménye van, amely magával hozza az újabb születés kényszerét. A születések láncolatából csak akkor szabadulhatunk meg, ha minden cselekvéstől lemondunk, nem vágyunk semmire, nem szeretünk és nem gyűlölünk senkit és semmit. Ezt a cselekvés nélküli létet valósítja meg a kolduló szerzetes.

¹⁰ *Tettek páncélja* - vö. előző jegyzettel.

¹¹ *Újjászületések forgasztálya* - a lélekvándorlás tana, 1. az Utószóban.

¹² *Ott tanyázzunk le, ahová elvetődtünk* - a dzsaina szerzetesek hajléktalanul éltek, vö. 5. jegyzettel.

Az istenek királyának szavaira így válaszolt Nami, a bölcsek királya, kifejtve érveit és indokait:

- Ha ezerszámra és százezerszámra győzi le bátor ellenfeleit a férfi, győzelme még nagyobb lesz, ha nem győz le senki mást, csak önmagát. Saját magunkkal szálljunk harcba; mit ér a harc külső ellenséggel? Aki saját erejéből győz önmaga felett, elnyeri a boldogságot. Nehéz küzdelem önmagunkat leküzdeni, az őt érzéken, haragon, nagyravágyáson, káprázaton, kapzsiságon úrrá lenni. Mindent legyőz az, aki fékezni tudja önmagát.

Az istenek királya így válaszolt Naminak, a bölcsek királyának szavaira, kifejtve érveit és indokait:

- Mutass be dús áldozatokat, adj ételmet kolduló szerzeteseknek és papoknak, osztogass alamizsnát, légy bőkezű, rendezz ünnepeket! Így leszel igazi harcos!

Az istenek királyának szavaira így válaszolt Nami, a bölcsek királya, kifejtve érveit és indokait:

- Aki hónapról hónapra ezerszámra és százezerszámra ajándékoz teheneket, nem ér fel azzal, aki uralkodik magán, bár nem ajándékoz semmit.

Az istenek királya így válaszolt Naminak, a bölcsek királyának szavaira, kifejtve érveit és indokait:

- A családapa életkorával járó kötelességeket¹³ elvetted, és más életkor kötelességeit vállaltad magadra. Népek ura, elégedj meg azzal, hogy megtartod a félhavi böjtöket és virrasztásokat!

Az istenek királyának szavaira így válaszolt Nami, a bölcsek királya, kifejtve érveit és indokait: [7]

- Ha a tudatlan ember havonta csak egy szál sásfüvel táplálkozik, érdeme az igaz Tan tizenhatodrésszével sem ér fel¹⁴.

Az istenek királya így válaszolt Naminak, a bölcsek királyának szavaira, kifejtve érveit és indokait:

- Gyarapítsd százszorosára aranyodat és ezüstödet, gyöngyeidet és drágaköveidet, rézedényeidet, drága köntöseidet, szekereidet és kincseidet, így leszel igazi harcos!

Az istenek királyának szavaira így válaszolt Nami, a bölcsek királya, kifejtve érveit és indokait:

- Ha számtalan hegy léteznék színaranyból és ezüsből, olyan magasak, mint a Himálaja csúcsai, az sem volna elég a mohó embernek, mert mohósága határtalan, mint maga a légtenger. Ha pedig tisztába jövünk azzal, hogy a teljes földnek minden rizsföldje és árpavetése, aranya és jószága mindenestül sem elégítene ki egyetlen embert, nem marad más, mint a lemondás.

Az istenek királya így válaszolt Naminak, a bölcsek királyának szavaira, kifejtve érveit és indokait:

- Esztelen dolog, király, hogy lemondasz csodás élvezeteidről. Képzelt célokra törsz, ábrándjaid romlásba döntenek.

Az istenek királyának szavaira így válaszolt Nami, a bölcsek királya, kifejtve érveit és indokait:

¹³ *Családapa életkorával járó kötelességek* - a védikus vallás és a hindú társadalmi rend négy életkorra osztja fel az emberek (elsősorban a papi rend) teendőit: ifjúkorban tanulás (azaz a szent szövegek megtanulása), férfikorban családalapítás, öreg korban erdei remetiségbe vonulás, halál előtt lemondás minden cselekvésről, elmélkedésbe merülés. A dzsaina vallás nem tartja a négy életkor elméletét. A dzsaina szerzetesi életforma lényegében a negyedik említett fokozathoz áll közel.

¹⁴ *Érdeme az igaz Tan tizenhatodrésszével sem ér fel* - az igaz Tan (*dharma*) természetesen Dzsina tanítása. A *tizenhatodrészt* szót a szanszkrit nyelv 'töredék', 'tört rész' értelemben használja.

- A vágyak szúrós tüskék, a vágyak mérgek, a vágyak kobrakígyók. Aki élvezetekre vágyik, sohasem tud betelni velük, és végül rossz véget ér. A harag lesüllyeszti, a nagyravágyás tönkreteszi, a káprázat elzárja útját, s vágyai mindkét világban¹⁵ kelepcébe csalják.

Ekkor Indra ledobta a papi külsőt, és felvette valódi alakját. Tisztelettel meghajolt Nami előtt, és ékes szavakkal magasztalta:

- Üdv néked! Úrrá lettél a haragon!

Üdv néked! Legyőzted a nagyravágyást!

Üdv néked! Megszabadultál a káprázattól!

Üdv néked! Megfékezted a vágyakat!

Dicséret illessen igaz önmérsékletedért! [8]

Dicséret illessen igaz alázatodért!

Dicséret illessen tökéletes türelmedért!

Dicséret illessen tökéletes megváltásodért!

Itt e földön te vagy a legtökéletesebb ember, tiszteletre méltó úr, s ott is te leszel a legtökéletesebb. A legfelső világba jutsz¹⁶, a legfelső helyre kerülsz, és minden folttól megtisztulva, eléred a szentséget.

Így magasztalta Indra a királyi bölcsét. Jobb kéz felől tisztelettel körüljárta¹⁷, s újra meg újra hódolt előtte. A bölcsék legkiválóbbikának kerék és horog szerencsejelével¹⁸ ékes lábaihoz borult, majd fején koronájával, fülében csilingelő fülbevalóival a levegőbe emelkedett.

Nami pedig folytatta alázatát. Ahogyan Indra saját személyében buzdította, elhagyta házáat Vidéha királya, és a kolduló szerzetesek útjára lépett.

Így cselekesznek a megvilágosultak, a bölcsék, az okosak. Elfordulnak az élvezetektől, mint Nami, a királyi bölcs. [9]

¹⁵ *Mindkét világban* - a földön és a túlvilágon.

¹⁶ *A legfelső világba jutsz* — a túlvilág különböző fokozatokra oszlik, amelyek közül legmagasabb a tökéletes boldogság vagy megsemmisülés (*nirvána*), ahonnan nincs többé visszatérés; vö. 1. és 34. jegyzettel.

¹⁷ *Jobb kéz felől tisztelettel körüljárta* - tiszteletadás kifejezése valakit úgy körüljárni, hogy mindig jobb kezünk felől maradjon.

¹⁸ *Kerek és horog szerencsejele* - az indiai jövendőmondás szerint bizonyos vonalak vagy anyajegyszerű jelek a bőrön szerencsét jósolnak. Uralkodók jegye a kerék és horogkereszt (*szvástika*).

HARIÉSZA TÖRTÉNETE

Élt egy Hariésza nevű szerzetes, minden erénnyel ékes, érzékein uralkodó bölcs, aki azonban a megvetett csandála¹⁹ törzsből származott. Gondosan megtartotta a járás, alamizsnagyűjtés, beszéd, szükségletek végzése és a dolgok kézbevétele szabályait²⁰. Uralkodott gondolatain, szavain, testén, érzékszervein.

Alamizsnagyűjtő útja során elérkezett egy helyre, ahol a papok éppen áldozatot mutattak be. Az alacsonylelkű papok kinevették a sok böjtöléstől kiszikkadt testű, nyomorúságos kinézetű, ápolatlan külsejű szerzetest. Ezek a kasztjukra büszke, dölyfös, buja állatgyilkosok²¹, érzékeik rabjai, balgán így beszéltek:

- Miféle mocskos, sötét bőrű, piszkos ruhájú, csöpögő orrú, ijesztő kísértet közeledik, nyakában szutykos rongydarabbal? Ki vagy te, szörnyeteg? Mit akarsz? Miért jöttél? Takarodj innét! Mire vársz?

Ekkor azonban egy szellem, aki egy közeli fán lakozott, megszánta a nagy bölcset. Láthatatlanná varázsolta magát, és e szavakkal szólalt meg:

- Kolduló szerzetes vagyok, megtartóztatásban élek. Vagyonom nincs, jószágom nincs, ételt nem készítek magamnak. Azért jöttem, hogy kérjek abból az eledelből, amelyet másoknak főznek. Ti bőszesen eszitek, fogyasztjátok, pazaroljátok az ételt. Tudjátok meg, hogy én koldulásból élek; adjatok a maradékból a koldusnak!

- Az ételt papoknak készítették, a mi részünkre főzték, nem másnak. Ebből az ételből, ebből az italból nem kapsz. Mire vársz még?

- A paraszt a bő aratás reményében jó földbe is, rossz földbe is magot vet. Adjatok ti is valamit nekem, mert lehet, hogy én leszek az a föld, amely visszafizeti jótéteményeteket. [11]

- Mindenki jól tudja, hogy csak mi vagyunk az a szántóföld, amelyből a belévetett adományok az adományozó érdemei gyanánt sarjadnak ki. A nemes származású, nagy-tudományú papok televény termőföldek.

- Akiket dölyf és büszkeség tölt el, akik ölnek, hazudnak, lopnak, vagyont gyűjtenek, azok nemtelen származású és tudománytalan papok. Az ilyen földek rossz termőföldek. Ti csak teherhordói vagytok a szavaknak, jelentésüket nem fogjátok fel, hiába tudjátok betéve a Védákat²². A bölcsök egyformán fordulnak a magasan és alacsonyan állók felé. Ilyenek az igazi televény földek.

- Hogy merészelsz így beszélni velünk, te mestereiddel felelő?! Inkább romoljon meg az étel és ital, mintsem neked adjunk belőle, te orcátlan!

- Önmérséklettel mérsékelem magamat, fegyelemmel fegyelmezem magamat, s ha mégsem adjátok meg, amit kívánok, áldozatotok nem fog gyümölcsöt teremni.

¹⁹ *A megvetett csandála törzsből származott* - a hindú kasztrendszerben a tisztátalannak számító, társadalomból kutasított „pária” csoportok közül is a csandálák és dombák (az európai cigányok ősei) számítottak a legalacsonyabbrendűeknek, akikre a legalantasabb teendők végzését hárították (hóhérmesterség, dögök elföldelése, prostitúció). Páriákkal a „tisza” kasztok tagjai nem érintkezettek. A dzsainizmus viszont elvetette a kasztrendszert, és a szóbanforgó legenda éppen a „páriák”-at igazolja.

²⁰ *Gondosan megtartotta a járás stb. szabályait* - a szerzetesi élet szabályai szigorúan megkötik a viselkedés minden részletét. A szóban forgó szöveghely ezeket a szabályokat sorolja fel.

²¹ *Állatgyilkosok* - a dzsainizmus és a buddhizmus mindenekelőtt a hindú vallás áldozatbemutatásai ellen lépett fel, s a dzsainizmus általában bármiféle élet kioltását szigorúan tiltotta (1. Utószóban).

²² *Védák* - a hindú vallás szent szövegei. Négy gyűjteményre oszlanak (himnuszok, énekek, rituális formulák, varázsszövegek). Legfontosabb a Rígvéda, amely a különböző istenekhez intézett himnuszokat tartalmazza. A papok fő feladata e himnuszok tudása. A dzsainizmus elvetette a Védák tekintélyét.

- Nincs itt egy harcos, egy ifjú papnövendék, vagy mester tanítványaival, hogy bottal ütve, gyümölcscsel dobálva, nyakon ragadva kihajítsa innét?

Sok fiatal növendék futott oda tanítóik szava hallatára, és botokkal, nádpálcákkal, korbáccsal kezdték ütlegelni a bölcset. Ekkor azonban Kószalija király leánya, a hibátlan természetű Bhaddá állt oltalmazólag a felbőszült ifjak elé a megtámadott szerzetes védelmében:

- Népek urai és szellemek fejedelmei imádják ezt a nagy bölcset, akihez királyi atyám az istenek parancsára hitves gyanánt szánt, ő azonban nem fogadott el, mert szilárdan áll fogadalmában, uralkodik érzékein, őrzi tisztaságát. Bár atyám, Kószalija király, feleségül ajándékozott neki, ő visszautasított. Nagy dicsőségű, nagy hatalmú, félelmes erejű, félelmes erényű ez a vezeklő. Ne sértsétek meg a sérthetlent, nehogy vezeklése tüzével mindnyájatokat porrá égessen!

Bhaddá úrnő bölcsen ejtett szavait meghallották a fákon lakó szellemek²³, a szerzetes védelmére keltek, és elűzték az ifjakat. Rémitő alakban csaptak le a levegőből a rémek, [12] és csépték a népet. Bhaddá látta a vért okádó, meghasogatott testeket, és újra megszólalt:

- Körömmel sziklát könnyebben átfúrtok, vasat foggal könnyebben szétrágtok, lábatokkal tűz lángját könnyebben megrúgjátok, mintsem egy szerzetest megalázhattok.

Kígyóméregnél égetőbb a zord fogadalmú, félelmes erényű, félelmes erejű nagy bölcsek hatalma. Tűzbe repülő pilleraj vagytok, ha egy kolduló szerzetest alamizsnagyújtó útján bántalmaztok. Főhajtvá boruljatok elébe, forduljatok hozzá oltalomért az egész összegyűlt néppel együtt, ha kedves az életetek és jószágotok, mert haragja a világot képes felperzselni!

Meggörbült háttal, kitekert nyakkal, lecsüggő karral, könnyáztatta arccal, vért okádva, tehetetlenül álltak, s kimeredt szemmel, kilógó nyelvvel bámultak a levegőbe. E látványra a főpap megrettent, kétségbeesett, és nejjével együtt engesztelni igyekezett a bölcset:

- Bocsásd meg a sérelmet és szidalmat, uram! Bocsásd meg, hogy balgaságukban, tudatlanságukban megbántottak! Hiszen a bölcsek irgalma végtelen, a szentek nem ismernek haragot.

- Sem régen, sem most, sem a jövőben nem volt és nem lesz bennem írmagja sem a gyűlöletnek. A szellemek ügyelnek rám, ők sújtottak le a növendékekre.

- Ismered az igazságot és a Tant, s nem ismeresz haragot, könnyörületes szívű bölcs. Lábadhoz borulunk oltalomért mindannyian, akik itt összegyűltünk. Magasztalunk, magasztos úr, minden tettet magasztaljuk. Ízleld meg ezt a rizsétket, sokféle fűszerrel fűszereztük! Bőségesen van birtokomban étel; részeltess kegyben, fogyassz belőlük!

- Rendben van - fogadta el az ételt és italt a szerzetes teljes havi böjtölés után.

Ekkor az istenek illatos vízből és virágokból bocsátottak esőt a földre, égi kincseket szórtak, mennyei dobokat ütöttek meg, és a levegőből szózat kísérte az adományt:

- Valóban, megbizonyosodott a vezeklés érdeme, és [13] megbizonyosodott, hogy a származásnak nincs érdeme²⁴, Kutyahús-főző²⁵ csandálának volt a fia a szentséges Hariésza, akinek dicsősége most beteljesedett.

²³ *A fákon lakó szellemek* - vö. 8. jegyzettel.

²⁴ *A származásnak nincs érdeme* - a hindú kasztrendszer kötelező erővel öröklődő, apáról fiúra szálló foglalkozási ágak rendszere. Senki sem vállalhat más munkát, mint annak a kasztnak a mesterségét, amelyből származott. A kasztok rangsorolva vannak: legelőkelőbbek a papi rend kasztjai. A dzsainizmus elvetette a kasztrendszert, s a történet ennek igazolására szolgál.

²⁵ *Kutyahús-főző* - a megvetett esandála és domba népcsoport állandó jelzője, a tisztátalan étel fogyasztásának jelképe, kb. „dögevő” jelentésárnyalattal. A kaszt-előírások egyik legfontosabbika a különböző étkezési szabályok betartása volt.

- Papok, miért égettek áldozati tüzet, miért törekedtek vízzel külső tisztaságra? Az értők úgy mondják, hogy nem a külső tisztaság a lényeg, amelyre ti igyekeztek. Áldozati cölöpről, szalmáról és tűzifáról gondoskodtok, reggel-este vízzel tisztálkodtok, de életet oltotok ki²⁶, és tudatlanságotokban bűneiteket növelitek.
- Mondd, szerzetes, milyen áldozatot mutassunk be, és hogyan kerüljük el a bűnös cselekedeteket? Szellemek kegyeltje, taníts meg, mit neveznek helyes áldozatnak az értők?
- Akik uralkodni tudnak magukon, azok nem ártnak az élőlények hat rendjének²⁷, nem szólnak hazugságot, nem veszik el azt, amit nem kaptak, lemondanak a birtokról, nőkről, büszkeségről, lerázzák a káprázatot. A nagy győzelmet az aratja, a tökéletes áldozatot az mutatja be, aki felvértezi magát az öt érzék csábításai ellen, nem ragaszkodik az élethez, tisztaságban él, és lemond a testről.
- Hol van az oltárod, és hol van a tüzed, hol van áldozó-kanalad, hol van a tűzhöz a tehéntrágya és a tűzifa? Milyen áldozatot áldozol a tűznek, szerzetes?
- Tüzem az önsanyargatás, életem az oltár, áldozókanalam a jóga²⁸, testem a tehéntrágya, tettem a tűzifa. Önmérséklet, jóga, nyugalom a bölcsek javallotta áldozat, amelyet bemutatok.
- Hol van fürdőtavad, hol van folyóparti szent fürdőhelyed? Hogyan tisztálkods, hogyan szabadulsz meg a szennytól? Szellemek kegyeltje, taníts bennünket, szeretnénk mindent megtanulni tőled!
- Fürdőtavam a Tan, folyóparti fürdőhelyem a nőtlenség, amely tisztán tartja lelkemet. Ebben fürdöm meg, s tisztán, folttalanul, felüldülve szabadulok meg a vétkektől. Ezt a fürdőt látták helyesnek a látók, ezt a nagy fürdőt javallják a bölcsek, ebből a fürdőből emelkednek a nagy szentek tisztán és folttalanul a legfelső helyre.[14]

²⁶ *Életet oltotok ki* - vö. 21. jegyzettel.

²⁷ *Az élőlények hat rendje* - növények, kagylók és giliszták, hangyák és pókok, legyek és darazsak, gerinces állatok, emlősök.

²⁸ *Jóga* - elmélkedés, a gondolkodás szabályozása, misztikus meditáció. Egyik közismert indiai vallásfilozófiai iskola neve.

CSITTA ÉS SZAMBHÚJA

Hatthinapura városában Szambhúját megaláztatás érte alacsony származása miatt. Ezért az a bűnös gondolata támadt, hogy következő emberi újjászületésekor hatalmas király akar lenni. Amikor letelt ideje az égből, Kampilla városában Bambhadatta királyfi alakjában öltött testet. Csitta viszont - aki előző életében testvére volt - Purimatála városában egy kereskedő tekintélyes családjában született újjá. Amikor Csitta megismerkedett a Tannal, szerzetesrendbe lépett.

Egyszer Kampilla városában összetalálkozott Csitta és Szambhúja, és beszámoltak egymásnak arról, hogy jó- és rossztetteik milyen gyümölcsöt teremtek. Bambhadatta, a világ ura, a nagy hatalmú és nagy hírű király, tisztelettudóan szólt egykori testvéréhez:

- Mi ketten valaha testvérek voltunk, szerettük egy-mást, egymás kedvében jártunk, egymás javát akartuk. Rabszolgák voltunk Daszanna országban, gazellák a Kálindzsara-hegyen, hattyúk a Majanga partján, csandálák ('páriák') Kászi-földön. Ezután nagy hatalmú istenek voltunk az égi világban. Ez most a hatodik születésünk, s ebben el vagyunk szakítva egymástól.

- Bűnös gondolatot tápláltál, amelyből sors-csira fakadt. A csira gyümölcse érett, ezért kellett most elválnunk.

- Régebben igazságos, becsületes cselekedeteket végeztem, és most ezek jutalmát élvezem. Veled is ez történt, Csitta? Az embernek minden jótette gyümölcsöt terem, és az elkövetett tettek következményét nem lehet elkerülni²⁹. Vagyon és páratlan gyönyörök alakjában nyerte el lelkem erényei jutalmát.

- Helyesen tudod, Szambhúja, hogy erényeid [15] jutalmául nyerted dús vagyonodat és nagy hatalmadat. Tudd meg, király, hogy ugyanez történt Csittával is: ő is nagy gazdagságra tett szert. Am egyszer szépszavú, mélyértelmű dalt hallottam énekelni az összegyülekezett nép között arról, hogyan élnek a szerzetesek erényben és jámborságban, és én is szerzetes lettem.

- Messze földön híreseik kéjpalotáim, házam telve van kincsekkel és pancsála-föld legnemesebb termékeivel; tekintsd mindezt magadénak, Csitta! Élvezd a gyönyöröket, táncosnők, énekesek, zenészek társaságát, szerzetes! Úgy vélem, a szerzetesi élet szenvedés.

Csitta, aki iránt a király, noha az érzéki gyönyörök tartották rabságukban, egykori szeretetük nyomán barátságot érzett, így beszélt az uralkodóhoz, mert javát akarta a Tan szellemében:

- Minden dal üres fecsegés, minden tánc csak bohóckodás, minden ékszer fölös teher, minden gyönyör fájdalmat szül. A tudatlanok csüggnek a gyönyörűségeken, amelyek utóbb bánatot okoznak nekik. A szerzetesek az erényben találják gyönyörűségüket, elfordulnak a gyönyöröktől, kincsük a vezeklés.

Király, az emberek legalsó rendje a csandála-kaszt, amelybe egykor mi is tartoztunk. Mint csandálákat, minden ember került, és mi csandála-telepeken³⁰ laktunk. Mialatt e nyomorúságos születésünkben csandála-telepeken laktunk, megvetve minden embertől, ezalatt szereztük érdemeinket. Te nagy hatalmú, gazdag király lettél, jótetteid jutalmát élvezed. Vesd el a mulandó gyönyörűségeket, vonulj el a világtól saját üdvöd érdekében.

²⁹ Az elkövetett tettek következménye - a karma-taxi, 1. 9. jegyzetben és utószóban.

³⁰ Csandála-telepek - a csandála- és domba-telepek az európai cigánytelepek megfelelői. A felső kasztok tagjai a csandála-telepeknek közelébe se mehettek. Vö. 19. jegyzettel.

Aki ebben az életben nem végez jócselekedeteket, és nem követi a Törvényt, a túlvilágon bánja meg, amikor a halál elragadta. Mint oroszlán a gazellát, úgy hurcolja el a halál az embert végóráján. Apja, anyja, testvére nem mentheti meg egy részecskéjét sem. Sem rokonsága, sem barátai serege, sem fia, sem háza népe nem oszthatja meg vele kínjait; egyedül kell elszenvednie, mert a tett nyomon követi elkövetőjét. El kell hagynia kétlábúakat és [16] néglábúakat, földjét, házát, kincseit, vetéseit, mindenét. Ha akarja, ha nem, új létre kell születnie, jóra vagy rosszra, amelybe csak a tetteiből fakadó csíra kíséri. Elhagyott, tehetetlen teste elhamvad a máglya tüzén, és felesége, fiai, háza népe újabb gondviselő után néz. Az élet megállíthatatlanul halad, a vénség megfosztja színétől az arcot. Pancsálák királya, fogadd meg szavamat: ne kövess el bűnt!

- Éppen ilyen jól tudom én is, amire intesz, szent férfi, de az élvezetek hatalmukban tartják az embert, és a magunkfajták nem tudnak úrrá lenni fölöttük. Csitta, Hatthinapura városában egy nagy hatalmú királyt láttam, vágyam támadt a gyönyörűségekre, és vétkes kívánság fogant meg szívemben. Nem éreztem miatta megbánást, s ennek az lett a gyümölcse, hogy most is érzéki gyönyörökre vágyom, noha ismerem a Tant. Mint a mocsárba süllyedt elefánt látja a partot, de nem bír kivergődni rá, úgy vagyunk mi is, akik az örömhöz ragaszkodunk, és nincs erőnk a szerzetesek útjára lépni.

- Az idő múlik, az éjszakák futnak, az örömök nem maradnak örökre az ember mellett. Felkeresik és hamarosan cserbenhagyják, mint madarak a gyümölcsöt vesztett fát. Ha nem érzel elég erőt, hogy lemondj az élvezetekről, cselekedj jótetteket, király. Kövesd a Tant, érezz könyörületet minden élőlény iránt, akkor következő életedben istenként fogsz születni. Ha nincs szándékodban lemondani a gyönyörökről, és még mindig újabb sikerekre és birtokra vágyódsz, hiábavaló volt egész beszédem. Búcsúzom, király, távozom.

Bambhadatta, a pancsálák királya, nem fogadta meg a szent tanácsát. Élvezte a gyönyörök legmagasabb fokát, és lezuhant a legmélyebb pokolba. Csitta viszont, a tiszta-életű, vezeklésben szilárd bölcs, aki lemondott a vágyról, az önuralom legmagasabb fokára jutott, és felemelkedett a megváltás legfelső fokára. [17]

USZUJÁRA NÉPE

Történt, hogy egyes lények, amelyek előző létükben istenek voltak³¹, és ugyanabban az égi palotában lakoztak, ezután a régi, gazdag, nagyhírű városban, Uszujárában születtek újjá, amely gyönyörűség, mint a mennylakók birodalma. Előző életükben szerzett érdemeik maradéka folytán előkelő családokban öltöttek testet. Megcsömörlöttek a világtól, megirtóztak az újjászületések forgatagától, lemondtak a világi gyönyörűségekről, és Dzsina³² ösvényén kerestek menedéket.

Egy jó cselekedetekben gazdag főpap két fia visszaemlékezett előző születésére és akkori vezeklő önmegtartóztatására. Elfordultak minden földi és égi élvezettől, és megváltásra vágyva, jámbor lélekkel atyjuk elé járultak, és így beszéltek:

- Látjuk, hogy az emberi sors változó és bizonytalan, az emberi élet nem tart sokáig, ezért nem találunk örömet a családi hajlékban. Búcsút mondunk neked, és szerzetesek leszünk.

Ekkor atyjuk így válaszolt, hogy visszatartsa őket a lemondásról:

- A Véda-tudók azt mondják, hogy a gyermektelen ember nem juthat be halála után a boldogok világába. Tanuljátok meg a Védákat, azután adjatok adományokat a papoknak, fiaitok alapítsanak családot, feleségetek oldalán élvezzék az életet, és csak azután vonuljatok erdei remeteségbe³³.

A fiúk látták, hogy a papot a bánat tüze perzseli, e tüzet az önösség táplálja, lángjait a tévedés szele szítja. Mikor észrevették, mennyire gyötrődik, és fájdalmában zavarosan beszél, megkísérli lebeszélni őket, sőt pénzzel és érzéki gyönyörökkel akarja őket megkísérteni, így szóltak: [19]

- Véda-tudásod nem ment meg. A papok megajándékozása sötétségből sötétségbe visz, s fiaid születése nem segít rajtad. Ki értene egyet veled? Az érzéki gyönyörök csak egy pillanatig boldogítanak, de hosszú időre szenvedést. Mély bánatot okoznak és sekély örömet. Akadályként tornyosulnak a megváltás útján, és veremként tárolják a bajokat. Az emberek élnek, és nem tudják megfékezni vágyaikat. Éjjel-nappal törnek magukat, mások ügyeivel foglalkoznak, és gazdagodni akarnak, s közben megöregednek és meghalnak. Így beszélnek: „Ezt már megszereztem, és ez még hiányzik, ezt kellene tennem, és ezt nem kellene tennem”, s ezalatt két rabló, a vénség és a halál, elragadja őket. Milyen balgaság mindez!

- Nagy vagyonért, asszonyokért, családért, pompás élvezetekért minden nehézséget vállalnak az emberek, s ez mind készen vár reátok.

- Mit ér a Tan követésében a vagyon, a család, az élvezetek? Kolduló szerzetesek leszünk, akik erényekkel ékesen járják alamizsnagyűjtő útjukat.

- Előbb éljük le életünket közös hajlékban, együttesen törekedve igazságra, azután együtt keljünk útra, fiaim, házról házra koldulni.

- Aki jó barátja a halálnak, vagy aki el tud menekülni előle, aki biztos abban, hogy nem fog meghalni, az határozhatja el, hogy holnap mit fog tenni. Mi azonban még ma kérjük felszentelésünket, s ezután többé nem kell újjászületnünk. A jövővel immár semmi dolgunk. Az igaz hit segítségével megöltük az élet-vágyat.

- Aki elveszítette fiait, nincs maradása házában. Az én időm is eljött, hogy szerzetesnek

³¹ *Előző létükben istenek voltak* - vö. 1. jegyzettel.

³² *Dzsina* vagy *Mahávira* - a dzsaina vallás alapítója, 1. Utószóban.

³³ A négy életkor hindu elméletéről van szó, 1. 13. jegyzetben.

menjek. A fát ágai éltetik; ha ágait levágták, csak csonk a neve. Fiaim nélkül szárnyát vesztett madár vagyok, csatában seregét vesztett király vagyok, hajójából áruját vesztett kereskedő vagyok.

- Te szerezted mindezt a vagyont, te halmoztad fel mindezt a kényelmet; élvezzük még kedvünkre birtokunkat, utána majd a lemondás útjára lépünk. [20]

- Feleség, az örömeiket kiélveztük, az élet búcsúzik tőlünk. Nem kívánom az életet, elfordulok a gyönyöröktől. Nyereséget és veszteséget, jót és rosszat egyformának veszek, alamizsnán élve fogom járni vándorutamat.

- Vigyázz, nehogy késő bánatra jussanak eszedbe rokonaid, ahogyan az árral szemben úszó hattyú elmerül! Élvezd az életet velem együtt; keserves a magányos szerzetes sorsa.

- Asszony, ahogy a kígyó otthagyja levedlett bőrét, és fürgén tovakúszik, gyermekeim elfordultak az élvezetektől; magamra maradva, miért ne követném őket? Az erős hal elszakítja a gyenge hálót; az erős akarátú, nemeslelkű, erényes férfiak elszakítják a vágyak bilincseit, és a kolduló szerzetesek életét választják.

- Ahogy a kócsagok és vadludak átszakítják a kifeszített hálót és tovaszállnak, úgy futottak el tőlem fiaim és férjem; magamra maradva miért ne követném őket?

Mikor a királyné hírét vette, hogy a főpap fiaival és feleségével együtt elfordult a világtól, lemondva az örömeiről és dús vagyonáról, e szavakkal fordult a királyhoz:

- Aki a maradék ételen kap, nem illeti dicséret. Te a főpap hátrahagyott vagyonát birtokba vennéd? Ha az egész világ és annak minden kincse tiéd volna, mindez együttvéve sem mentene meg a haláltól. Amikor meghalsz és itthagysz ezt a szívvidító pompát, egyetlen mentsvárad a hit lesz, mást nem találsz. Én sem maradok itt tovább, mint madár a kalitkában. Apácarendbe lépek, ivadékok nélkül, szegénységben, tisztességben, vágyak nélkül, irigység nélkül, gyűlölet nélkül. Ha az erdőtüzből sok állat elpusztul, a többi állat örül, mert szenvedély és gyűlölet rabságában élnek. Ugyanígy vagyunk mi, ostobák, akiket elvakítanak vágyaink, s nem vesszük észre, hogy a szenvedély és gyűlölet tüze borítja lángba a világot. Hagyd el széles birodalmadat és vonzó gyönyörűségeit, szakíts el minden kötődést, felejts el szeretetet és haragot.

Mélyedj el az igaz Tanban, s kemény elhatározással végezz kemény vezeklést! [21]

Így sorban megvilágosodtak, és az igaz hitben kerestek menedéket mindazok, akik a születés és halál félelmétől szenvedtek, és a szenvedések végét keresték. Tévedéseiket a tanítások eloszlatták, gondolataikat az elmélkedés megtisztította, s rövid időn belül elérték a szenvedéseknek a végét. A király és a királyné, a főpap, hitvese és gyermekei bejutottak a nirvánába³⁴. [22]

³⁴ *Nirvána* (prákrit alakban *nibbána*) - a dzsaina és buddhista vallásban az üdvösség állapota, halál utáni végső megsemmisülés, amelyből nincs többé újjászületés. A szó etimológiai jelentése 'kialvás'. Pontos mibenléte nincs meghatározva; eleinte valószínűleg teljes megsemmisülésnek képzelték, később örök boldogságot jelentett. A dzsaina szövegekben a „legfelső hely” megjelöléssel szokták körülírni (1. 16. jegyz.).

MIJÁPUTTA ÉS A POKOL KÍNJAI

A kies Szuggíva városában, amelyet parkok és kertek ékesítettek, élt egykor Balabhadda király és fő felesége, Mijá királyné. Kettejük fia volt Balaszirí, akit Mijáputta ('Mijá fia') néven ismertek. Szüleinek kedvence volt. Ő volt a trónörökös, ám utóbb a vezeklők feje lett.

Palotájában, a Nandanában, olyan boldogságban élt feleségei körében, mint a harminchárom isten³⁵ akármelyike. Mindig vidám és elégedett volt. Palotája padlóját gyöngyökből és drágakövekből kirakott ábrák díszítették, s ablakából gyönyörködött a város kisebb-nagyobb tereiben és utcáiban.

Egy napon megpillantott egy arra járó kolduló szerzetest, akit mérséklet, vezeklés, önuralom ékesített, s aki erények kincsestára volt. Mijáputta merőn nézte, és igyekezett emlékezetébe idézni, hol látta már ezt az embert. Miközben a szent férfit nézte, elméje kitisztult, és visszaemlékezett előző születésére. Amint a jeles Mijáputta visszaemlékezett előző születéseire, eszébe jutott, hogy előző életében ő is kolduló szerzetes volt. Ekkor elfordult a gyönyörűségektől, átadta magát a megtartóztatásnak, atyja és anyja elé járult, és így szólt hozzájuk:

- Megismertem az öt nagy fogadalmat³⁶, ismerem azokat a kínokat, amelyek a pokolban, vagy pedig állatként való újjászületésben várnak reám. Nem találok többé örömet a születések forgatagának nagy tengerében. Engedd meg, anyám, hogy szerzetesnek menjek. Szenvedés a születés, szenvedés az öregség, ugyanúgy a betegség és halál. Szenvedés az egész lét, amelyben az élők gyötrődnek. Egyszer itt kell hagynom földjeimet, házamat, aranyamat, fiaimat, feleségeimet és rokonaimat, meg kell válnom testemtől, és könyörtelenül távoznom kell. [23]

Atyja és anyja így válaszolt:

- Fiam, a szerzetesi élet nehéz. A kolduló szerzetesnek ezernyi erénnyel kell rendelkeznie. Rosszakaratú vagy jóakarátú lények iránt egyforma közönnnyel kell viseltetnie, és egész életében egyetlen életet sem szabad kioltania. Ez nem könnyű. Nem nyúlhat semmihez, amit nem alamizsnaként kapott, bármilyen csekélységről van szó, és csak tisztának számító alamizsnát szabad elfogadnia. Ez nem könnyű. Kerülnie kell a testi kéjt, amelyet már megkóstolt, és a teljes önmegtartóztatás szigorú fogadalmát kell megtartania. Ez nem könnyű.

Éhség és szomjúság, hőség és hideg, legyek és bögölyök csípése, szidalmak, kemény fekhely, szúrós fű, szennyes talaj, ütlegek és gúny, fogságba vetés és eredménytelen kéregetés - keserves a kolduló szerzetesek élete.

Ő így válaszolt szüleinek:

- Mindez úgy van, ahogy mondtátok. Ám aki lemondott minden kívánságról, annak semmi sem nehéz a világon.

Végtelen számban szenvedtem el szörnyű testi és lelki kínokat, fájdalmakat és félelmet. Az öregség és halál félelmes rengetegében számtalanszor elszenvedtem a születés és halál kínjait. És ha itt a tűz forró, ott túl sokszorta forróbb: a pokolban megismerkedtem a forróság kínjaival. És ha itt a tél hideg, ott túl sokszorta hidegebb: a pokolban megismerkedtem a hidegség kínjaival.

Végtelen sokszor sütögettek lobogó tűzön, fejjel lefelé, lábbal felfelé, iszonyú jajok között.

³⁵ harminchárom isten - 1. 6. jegyzetben.

³⁶ Vö. 20. jegyzettel.

Végtelen sokszor égettek az erdőtüzek tikkasztó pokolpusztában a lángoló pokolfolyókban. Végtelen sokszor akasztottak fel fejjel le-felé egy üst fölött, és vágtak darabokra fűrészekkel. Jajgattam, de nem voltak a közelben rokonok, akik segítségemre jöhettek volna. Kínlódtam, amikor kötéllel rákötöztek egy hegyes tüskékkel meredő óriásfa törzsére, és fel-le húzgáltak. Bűneim büntetésül végtelen sokszor sajtolódtam sajtotban, mint a cukornád, szörnyű sikolyok [24] között. Fekete és tarka kutyák támadtak rám végtelen sokszor, és darabokra szaggattak, hiába sikoltottam és rángatóztam. Amikor bűneimért a pokolban születtem újjá, kardokkal és törökkel, nyársakkal és bárdokkal szúrtak-vágtak. Izzó vasszekér elé fogtak, amelynek rakománya égő anyag volt. Ösztökével és korbáccsal hajtottak, majd levágtak, mint egy barmot. Bűneimért nyársra húztak, és lobogó tűzön sütöttek meg, mint egy bivalyt. Vasfogó-csőrű madarak alakjában démonok szaggattak darabokra végtelen sokszor. Mikor szomjúság gyötört, a pokolfolyóhoz futottam, de maró vize metsző volt, mint a borotva, és megölt. Mikor a hőség kínozott, erdőbe futottam, de a fákon kések voltak a levelek, s a lehulló kés-levelek végtelen sokszor darabokra metéltek. Végtelen sokszor szenvedtem segedelem nélkül buzogányok, mozsárütők, kések, villák alatt, amelyek tagjaimat összezúzták. Számtalanszor hasogattak, vágtak, metéltek, nyúztak éles késekkel, ollókkal, borotvával. Mint antilopot elfogtak, megkötöztek, hurokba és csapdába hajszoltak, számtalanszor megöltek. Mint madarat vadászsólyommal, hálóval, léppel megfogtak, számtalanszor megöltek. Mint fát az ácsok fejszével és baltával számtalanszor kidöntöttek, széthasítottak, deszkává fűrészelték. Mint vasat kovácsok kalapáltak, daraboltak, lapítottak számtalanszor. Végtelen sokszor kényszerítettek, hogy iszonyú jajok között igyam olvasztott rezet, vasat, ónt, ólmot. Ti szeretitek a sült húst; nekem számtalanszor kellett mérgezett és tűzforró húst ennem. Ti szeretitek a részegítő italokat, bort és rizspálinkát; nekem forró zsírt és vért kellett innom. Mindig rettegve, mindig remegve, mindig gyötrődve, mindig szenvedve kellett megismernem a legszörnyűbb kínokat. A pokolban megismertem a kínozó, gyötrő, szörnyű, kegyetlen, iszonyú, elviselhetetlen szenvedéseket. Minden fájdalomnál, amit az emberi világban ismerünk, sokszorta fájdalmasabbak a pokolbeli kínok. Valahányszor születtem, mindig kínokat szenvedtem, amelyek egy pillanatra sem szüneteltek. [25]

Ekkor atyja és anyja így szólt:

- Fiam, bárkinek szabadságában áll a szerzetbe belépni, de a szerzetesnek bánatot okoz az emberek részvétlensége.

Ő így felelt atyjának és anyjának:

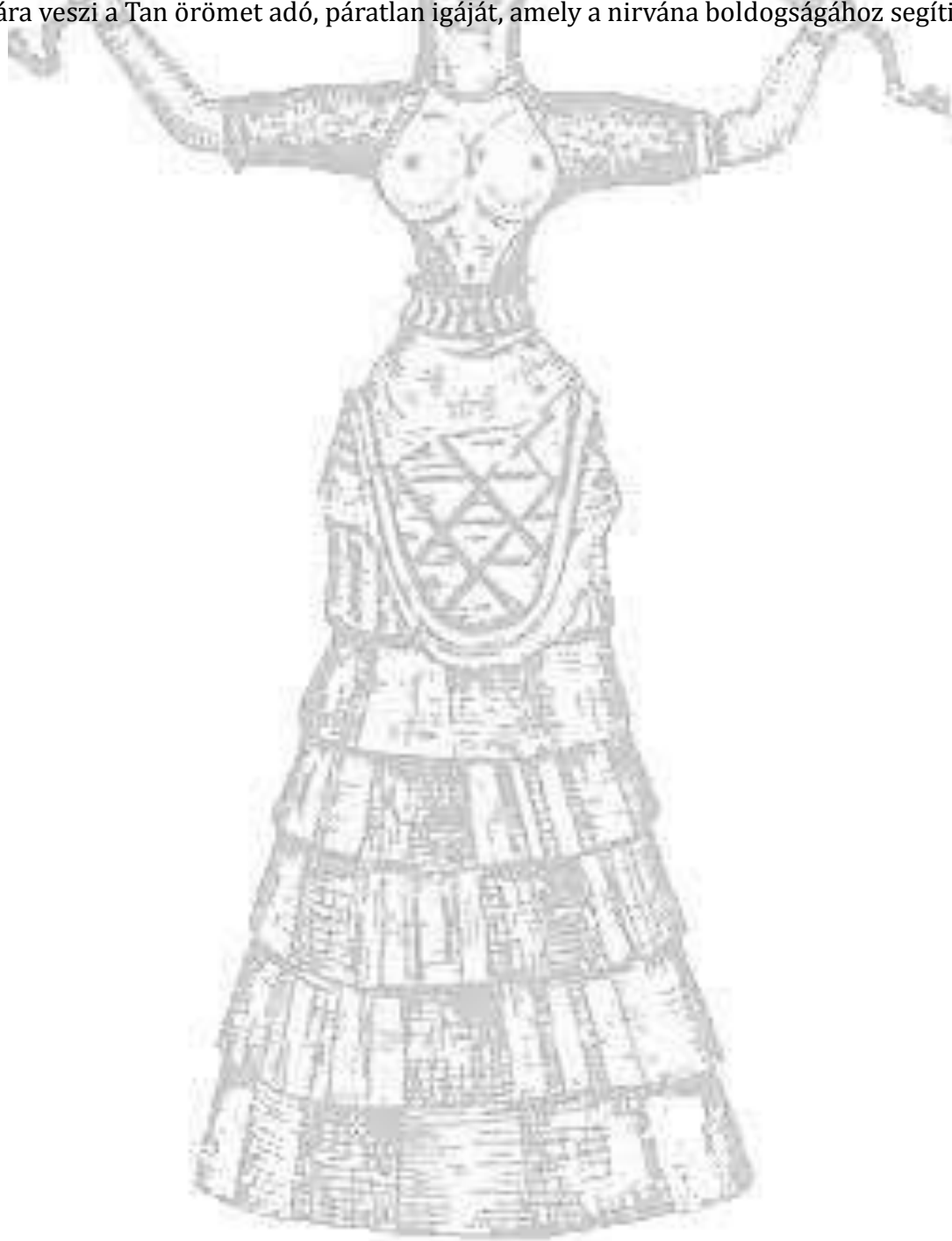
- Úgy van, ahogyan mondjátok. Ám az erdőben ki érez részvétet az állatok és madarak iránt? Ahogyan az erdőben a magányos őzek bolyonganak, úgy fogok én is a vallás parancsaiban járni, önuralomban és vezeklésben. És ha az őserdőben betegség veri le az őzet, ki gyógyítja a fa tövében fekvő állatot? Ki ad neki orvosságot? Ki érdeklődik hogyléte felől? Ki visz neki ételt és italt, hogy táplálkozni tudjon? Amíg egészséges, az erdőben és tavak partján kószál szabadon, hogy ételt és italt keressen. És ha az erdőben legelt, és a tóból vizet ivott, az erdei állatok szokása szerint tovább megy a vadcsapáson, nyughelyet keresni magának. A vándorútra kelő szerzetes éppígy megy egyik helyről a másikra, erdei állatok szokását követve, de végül a legfelső világba jut. Ahogy az erdei állat sokfelé kószál, sok helyen tanyázik, és mindenütt talál magának élelmet, az alamizsnakérés útjára lépő szerzetes semmit se vessen meg, semmit se kicsinyeljen. Én is az erdei állatok életét fogom követni, amely minden szenvedéstől megszabadít, ha beleegyezéseket nyerem.

- Eredj, fiam, kedved szerint.

Amikor elnyerte szülei hozzájárulását, minden önösséget levetett magáról, mint kígyó a

levedlett bőrét. Lemondott hatalmáról, vagyonáról, barátairól, asszonyairól, gyermekeiről és rokonairól, a port is leverte lábáról, és útra kelt. Mindegy volt neki, hogy kap vagy nem kap, közömbös volt örömmel és fájdalommal, étellel és halállal, dicsérettel és szidalommal, dicsóséggel és szégyennel szemben. Így tudással, helyes életmóddal, helyes hittel, vezekléssel és tiszta elmélkedéssel megtisztította magát. Hosszú évekig élte a kolduló szerzetesek életét, havonta csak egyszer vett magához táplálékot, és páratlan tökéletességre tett szert. Így cselekesznek a megvilágosodottak, [26] a bölcsek, az igaz tudásúak. Elfordulnak az élvezetektől, mint a bölcs Mijáputta.

Aki meghallgatja Mijá nagyhírű-nagyérdemű fiának szavait, amelyek vezeklése kincsét és felülmúlhatatlan életét, három világon híres megváltása dicsóságát hirdetik, az megveti a gazdagságot, amely a szenvedést növeli, az önzést erősíti, és nagy veszedelmeket rejt. Vállára veszi a Tan örömet adó, páratlan igáját, amely a nirvána boldogságához segíti. [27]

RAHANÉMI ESETE

Szóriajapura városában uralkodott egy hatalmas király, akit az uralkodók minden jegye ékesített³⁷. Nagyhírű fia a tiszteletre méltó Aritthanémi volt, a világ megváltója és a vezeklők feje, szép hangú, sötét bőrű, a szerencse 1008 testi jelével ékes királyfi. Teste erős volt, mint a bikáé, és kemény, mint az acél; termete arányos, melle széles. Feleségül Rájimají királynőt kérték meg számára. Rájimají egy hatalmas uralkodó lánya volt, erényes és szép arcú. Testét minden szerencsejel ékesítette, és úgy tündökölt, mint a villámsugár. Atyja így szólt a kérőkhöz:

- Jöjjön ide a királyfi, hogy magam adjam hozzá leányomat!

Aritthanémi megfürdött szerencsét hozó füvekkel illatosított vízben, és elvégezte az előírt szertartásokat. Égiekhez méltó köntöst öltött, felékesítette magát ékszerekkel. A legerősebb elefánt hátára ült, és úgy tündökölt, mint a homlokon viselt drágakő. Feje fölött napernyőt tartottak, kétoldalt jakfark-legyezővel legyezték, nemzetségének köre övezte, felsorakozott hadsereg vonult utána, a zeneszerszámok égi hangja megtöltötte a levegőt. Ilyen fénnel és pompával indult el palotájából a vitéz.

Útközben ketrecekbe és kalitkákba zárt, riadt állatokat pillantott meg, amelyek félelemtől remegtek. Arra vártak, hogy húsukért levágják, és utána megegyék őket. A nagy bölcs megkérdezte kocsihajtójától:

- Miért vannak ketrecke és kalitkába zárva ezek az állatok, amelyek mind szeretnének örülni az életnek?

A kocsihajtó így válaszolt:

- Ezeket az állatokat az a szerencse érte, hogy a te esküvői lakomádon szolgálhatnak sok ember táplálékául. [29]

A nagy bölcs megértette ezekből a szavakból, hogy sok állat lemészárlására készülnek, és minden élőlény iránti részvétől eltöltve, így gondolkozott:

- Ha miattam sok élőlény veszíti életét, a másvilágon nem vár rám öröm.

Ezzel fülbevalóit, nyakláncát és minden ékszerét kocsi-hajtójának ajándékozta.

Megvilágosodásának öröme az istenek kíséretükkel együtt szokás szerint leszálltak az égből³⁸, hogy nagy pompával ünnepeljék meg lemondását a világról. A tiszteletre méltó férfi ékes gyaloghintón hagyta el városát, és istenek és emberek csapatának kíséretében a Révataja hegyre távozott. A ligethez megérkezve, kiszállt fényes gyaloghintójából, és visszavonult a világtól. Lemondása akkor történt, amikor a hold a Csittá holdházban tartózkodott³⁹. Ezután saját maga tépte ki puha, göndör, illatszerekkel illatosított haját öt marokkal⁴⁰.

A fejedelmek, nemesek és közemberek e szavakkal hódoltak Aritthanémi előtt, aki maga tépte ki haját:

- Vezeklők ura, érd el mielőbb kitűzött célodat. Gyarapodjál tudásban, hitben, helyes magatartásban, megtartóztatásban és tökéletesedésben.

Ezután az emberek visszatértek városukba.

Amikor Rájimají királynő tudomást szerzett róla, hogy vőlegénye Dzsina útjára lépett, a mosoly és vidámság lehervadt arcáról, fájdalom töltötte el. Így gondolkozott:

- Átkozott legyen életem, ha ő elhagyott. Jobb, ha én is lemondok a világról.

³⁷ Az uralkodók minden jegye - 1. 18. jegyzetben.

³⁸ Vö. 6. jegyzettel.

³⁹ A hold a Csittá holdházban tartózkodott - a Szűz csillagképében. Az indiai csillagjósolásban szerencsés időpont.

⁴⁰ Saját maga tépte ki haját - a szerzetesi avató szertartás egyik eleme a haj kitépése.

Szilárd elhatározással ő is kitepte dongófekete fűrtjeit, kiszakítva haját a fésű és hajtű öleléséből. Apáca lett, és az erényes és nagy tudású hölgy példája nyomán rokonai, szolgálói és más emberek közül sokan szintén beléptek a szerzetesrendbe.

Miközben a Révataja hegy felé tartott, megeredt az eső. Ruhája teljesen átázott. Egy barlangba húzódott, és ott várta a sötétségben, hogy elálljon az eső. Levetette [30] ruháját, és olyan meztelen volt, mint amikor megszületett. Így látta meg sógora, Rahanémi, és a látvány felkavarta lelkét. A nő is meglátta a férfit, és megrémült, amikor észrevette, hogy kettesben van a szerzetessel. Karjával eltakarta mellét, és remegve a földre rogyott. Amikor a királyfi látta, hogy fél és reszket, így szólította meg:

- Rahanémi vagyok, szépséges, édes szavú kedvesem. Légy az enyém, szép testű nő; nem fogod megbánni. Jöjj, élvezzük a kéjeket, mert ritkán adódik, hogy valaki emberként születik. Ha az élvezettel elteltünk, utána ismét járjuk Dzsina útját.

Rájimají látta, hogy Rahanémi önuralma összetört, és akarata vereséget szenvedett. Nem vesztette el lélekjelenlétét, és saját maga lépett fel önnön védelmezőjeként. A nemes király leánya hű maradt fogadalmához és önmérsékletéhez, megőrizte erényét és családjá és nemzetsége becsületét. Így beszélt:

- Akkor sem éreznék vágyat irántad, ha szép volnál, mint Vészamana isten⁴¹, nyájas, mint Nalakuvvara⁴², vagy magának Indrának, az istenek urának volnál hasonmása. Szégyen reád, híres vitéz, hogy kiköpött italt akarsz meginni, hogy életben tartsd magadat. Jobban járnál, ha meghalnál. Én a bhógák királyának leánya vagyok, te a nemes andhagavanhi törzsből származol; előkelő családok sarjai, ne alázzuk meg magunkat. Uralkodj magadon! Ha beleszeretsz minden asszonyba, akit meglátsz, ingatag leszel, mint a vízben himbálózó hínár. Mint a pástor vagy kincstárnok nem ura a rábízott jószágoknak, te sem leszel ura a szerzetesi erényeknek.

A nemes hölgy bölcsen mondott szavai visszatérítették Rahanémit a Tanhoz, mint elefántot az ösztöke. Gondolatait, szavait, tetteit megfékezte, érzékein uralkodott, fogadalmait megőrizte, és élete végéig szilárdan állt szerzetesi szentségében. Mindketten szigorú vezeklést folytattak, és magukat megváltó szentek lettek. [31]

Megsemmisítették a tettek következményeit, és elérték a legfelső tökélyt.

Így cselekesznek a megvilágosodottak, a bölcsék, tudósok. Elfordulnak az élvezetektől, mint Rahanémi, a kiváló férfi. [32]

⁴¹ *Vészamana* (szanszkritul *Vaisravana*) - a kincsek istenének, Kuvérának mellékneve.

⁴² *Nalakuvvara* (szanszkritul *Nalakuvéra*) - az előbbinek fia.

Jegyzetek

1. *Nami király ideje lejárt az istenek világában* - indiai tanítás szerint az emberek jótetteik jutalmául haláluk után vagy ismét emberként születnek újjá, és boldogan élnek, vagy akár az égbe, az istenek közé kerülhetnek. Azonban égi létük is korlátozott időtartamú: ha érdemeik kimerültek, „jótetteik gyümölcsét elfogyasztották”, utána újra a földön kell megszületniük.
2. *Káprázat bilincsei* - káprázat (szanszkritul *májá*) az indiai vallásfilozófiának az a tanítása, hogy a világ nem létezik, csupán érzékeink csalódása hiteti el velünk a világ létét; sőt saját magunk léte is csak érzékeink káprázata. Egyedüli létező a világiélek, és mi azzal azonosak vagyunk. Ennek az igazságnak a felismerése jelenti a megváltást, ez a felismerés szabadít meg az újjászületés kényszerétől.
3. *Visszaemlékezett előző születésére* - az újjászületések során mindig elfelejtjük előző létünket, de aki megvilágosodik, annak valamennyi megelőző (emberi vagy állati alakban lezajlott) élete visszatér emlékezetébe.
4. *Tan* - a dzsaina vallás. A dzsainizmusban és a buddhizmusban a 'törvény' jelentésű *dharma* (prákrit alakban *dhamma*) szó fejezi ki a vallást, a dzsaina, illetve buddhista tanítást. A „legmagasztosabb Tan” itt természetesen Dzsina tanítása, ill. vallása.
5. *Kolduló szerzetesek* - mind a dzsaina, mind a buddhista szerzetesek hontalanul, magányosan vándoroltak, sehol sem telepedve meg. Alamizsnagyűjtő szilkéjüket maguk előtt tartva, szótlannal, a földre nézve megálltak egy-egy ház előtt, egy ideig várták, hogy szilkéjükbe ételmeget tegyenek, majd akár tettek, akár nem, ugyanolyan némán tovább indultak. Ezért a „szerzetes” fogalmát a 'koldus' jelentésű *bhikkhu* (szanszkritul *bhiksu*) szó fejezi ki a dzsaina és buddhista vallásban. [33]
6. *Indra* - a dzsainizmust megelőző védikus vallás 33 istent ismert, akiknek királya Indra, az égbolt és a zivatar istene volt. Az isteneket áldozatokkal tisztelték, amelyeket a papok mutattak be, jelentős díjazás fejében. A dzsainizmusban az istenek minden szerepüket elveszítették, az áldozatbemutatás és a papság megszűnt. Azonban a későbbi dzsaina legendákban Indra - és vele olykor egész égi kísérete - pusztán díszítményként mindannyiszor leszáll az égből, valahányszor egy nagy szent megvilágosodik. Indra ilyenkor tiszteletet tesz a megvilágosodott előtt.
7. *Tökéletesedés lépcsői* - az igazak sorozatos újjászületéseik során egyre közelebb jutnak a megvilágosodáshoz, amelynek csúcspontja a világról lemondás, azaz a szerzetesek sorába lépés.
8. *Szent fa* - Indiában legtöbb falunak van egy szent fája, amelyen védő szellem lakozik.
9. *Felhagyott minden cselekvéssel* — az indiai *karman* ('tett', 'cselekvés', 1. Utószóban) elmélete szerint minden okot szükségszerűen okozat követ, minden jó- vagy rossztettnek szükségszerű következménye van, amely magával hozza az újabb születés kényszerét. A születések láncolatából csak akkor szabadulhatunk meg, ha minden cselekvésről lemondunk, nem vágyunk semmire, nem szeretünk és nem gyűlölünk senkit és semmit. Ezt a cselekvés nélküli létet valósítja meg a kolduló szerzetes.
10. *Tettek páncélja* - vö. előző jegyzettel.
11. *Újjászületések forgataga* - a lélek-vándorlás tana, 1. az Utószóban.
12. *Ott tanyázzunk le, ahová elvetődünk* - a dzsaina szerzetesek hajléktalanul éltek, vö. 5. jegyzettel.
13. *Családapa életkorával járó kötelességek* - a védikus vallás és a hindú társadalmi rend

- négy életkorra osztja fel az emberek (elsősorban a papi rend) teendőit: ifjúkorban tanulás (azaz a szent szövegek megtanulása), férfikorban családalapítás, öreg korban erdei remeteségbe vonulás, halál előtt lemondás minden cselekvésről, elmélkedésbe merülés. A dzsaina vallás nem tartja a négy életkor elméletét. A dzsaina [34] szerzetesi életforma lényegében a negyedik említett fokozathoz áll közel.
14. *Érdeme az igaz Tan tizenhatodrésszével sem ér fel - az igaz Tan (dharma)* természetesen Dzsina tanítása. A *tizenhatodrészt* szót a szanszkrit nyelv 'töredék', 'tört rész' értelemben használja.
 15. *Mindkét világban* - a földön és a túlvilágon.
 16. *A legfelső világba jutsz* — a túlvilág különböző fokozatokra oszlik, amelyek közül legmagasabb a tökéletes boldogság vagy megsemmisülés (*nirvána*), ahonnan nincs többé visszatérés; vö. 1. és 34. jegyzettel.
 17. *Jobb kéz felől tisztelettel körüljárta* - tiszteletadás kifejezése valakit úgy körüljárni, hogy mindig jobb kezünk felől maradjon.
 18. *Kerék és horog szerencsejele* - az indiai jövendőmondás szerint bizonyos vonalak vagy anyajegyszerű jelek a bőrön szerencsét jósolnak. Uralkodók jegye a kerék és horogkereszt (*szvasztika*).
 19. *A megvetett csandála törzsből származott* - a hindú kasztrendszerben a tisztátalannak számító, társadalomból kutasztított „pária” csoportok közül is a csandálák és dombák (az európai cigányok ősei) számítottak a legalacsonyabbrendűeknek, akikre a legalantasabb teendők végzését hárították (hóhérmesterség, dögök elföldelése, prostitúció). Páriákkal a „tisztá” kasztok tagjai nem érintkezhetek. A dzsainizmus viszont elvetette a kasztrendszert, és a szóbanforgó legenda éppen a „páriák”-at igazolja.
 20. *Gondosan megtartotta a járás stb. szabályait* - a szerzetesi élet szabályai szigorúan megkötik a viselkedés minden részletét. A szóban forgó szöveghely ezeket a szabályokat sorolja fel.
 21. *Állatgyilkosok* - a dzsainizmus és a buddhizmus mindenekelőtt a hindú vallás áldozatbemutatásai ellen lépett fel, s a dzsainizmus általában bármiféle élet kioltását szigorúan tiltotta (1. Utószóban).
 22. *Védák* - a hindú vallás szent szövegei. Négy gyűjteményre oszlanak (himnuszok, énekek, rituális formulák, varázsszövegek). Legfontosabb a Rigvéda, amely a különböző istenekhez intézett himnuszokat [35] tartalmazza. A papok fő feladata e himnuszok tudása. A dzsainizmus elvetette a Védák tekintélyét.
 23. *A fákon lakó szellemek* - vö. 8. jegyzettel.
 24. *A származásnak nincs érdeme* - a hindú kasztrendszer kötelező erővel öröklődő, apáról fiúra szálló foglalkozási ágak rendszere. Senki sem vállalhat más munkát, mint annak a kasztnak a mesterségét, amelyből származott. A kasztok rangsorolva vannak: legelőkelőbbek a papi rend kasztjai. A dzsainizmus elvetette a kasztrendszert, s a történet ennek igazolására szolgál.
 25. *Kutyahús-főző* - a megvetett csandála és domba népcsoport állandó jelzője, a tisztátalan étel fogyasztásának jelképe, kb. „dögevő” jelentésárnyalattal. A kaszt-előírások egyik legfontosabbika a különböző étkezési szabályok betartása volt.
 26. *Életet oltotok ki* - vö. 21. jegyzettel.
 27. *Az élőlények hat rendje* - növények, kagylók és giliszták, hangyák és pókok, legyek és darazsak, gerinces állatok, emlősök.
 28. *Jóga* - elmélkedés, a gondolkodás szabályozása, misztikus meditáció. Egyik közismert indiai vallásfilozófiai iskola neve.
 29. *Az elkövetett tettek következménye* - a *karma-taxi*, l. 9. jegyzetben és utószóban.
 30. *Csandála-telepek* - a csandála- és domba-telepek az európai cigánytelepek

megfelelői. A felső kasztok tagjai a csandála-telepeknek közelébe se mehettek. Vö. 19. jegyzettel.

31. *Előző létükben istenek voltak* - vö. 1. jegyzettel.

32. *Dzsina* vagy *Mahávira* - a dzsaina vallás alapítója, 1. Utószóban.

33. A négy életkor hindú elméletéről van szó, 1. 13. jegyzetben.

34. *Nirvána* (prákrit alakban *nibbána*) - a dzsaina és buddhista vallásban az üdvösség állapota, halál utáni végső megsemmisülés, amelyből nincs többé újjászületés. A szó etimológiai jelentése 'kialvás'. Pontos mibenléte nincs meghatározva; eleinte valószínűleg teljes megsemmisülésnek képzelték, később örök(36) boldogságot jelentett. A dzsaina szövegekben a „legfelső hely” megjelöléssel szokták körülírni (1. 16. jegyz.).

35. *harminchárom isten* - 1. 6. jegyzetben.

36. Vö. 20. jegyzettel.

37. *Az uralkodók minden jegye* - 1. 18. jegyzetben.

38. Vö. 6. jegyzettel.

39. *A hold a Csittá holdházban tartózkodott* - a Szűz csillagképében. Az indiai csillagjósolásban szerencsés időpont.

40. *Saját maga tépte ki haját* - a szerzetesi avató szertartás egyik eleme a haj kitépése.

41. *Vészamana* (szanszkritul *Vaisravana*) - a kincsek istenének, Kuvérának mellékneve.

42. *Nalakuvvara* (szanszkritul *Nalakuvéra*) - az előbbinek fia. [37]

Utószó

Az Uttaradzsdzhajana-szutta (szanszkrit alakban: Uttarádhajana-szútra), amelyből e kötet legendái és példázatai származnak, az egyik legrégebbi ránk maradt dzsaina vallásos szöveg.

A dzsaina vallás (úgynevezett dzsinizmus vagy dzsainizmus) a három nagy indiai vallás - bráhmaizmus vagy hinduizmus, buddhizmus, dzsainizmus - egyike. A buddhizmushoz hasonlóan, a ksatrija (harcos vagy nemes) arisztokrácia köreiben fejlődött ki a papság tanításai ellenében, mint minden ember számára szóló megváltás-tan. A dzsainizmus valószínűleg valamivel régebbi, mint a buddhizmus. Mindkét vallás kezdete az időszámításunk előtti 6. századra tehető, és mindkettő az Északkelet-Indiában fekvő Bihár tartományban született.

A két vallásalapító, Vardhamána Mahávira és Gautama Buddha fellépése idején évszázadok óta megszilárdult hatalommal rendelkező papi rend létezett Indiában, a bráhma- manok vagy bráhma- nák. Ezek a hatalmukat féltékenyen őrző papok a megelőző századok folyamán, amikor Indiában kialakult az osztálytársadalom, mint az ősi vallásos szövegeknek, a Védáknak, egyedüli ismerői és mint az áldozat-bemutatás hivatásos szakértői, messzemenő előjogokat csikartak ki maguknak, amelyek révén magasan a többi ember fölé emelkedtek, és földi istenekké tették magukat. A védai istenvilág alakjai az időszámításunk előtti I. évezred közepére a papok mágikus-rituális szertartásainak pusztá segítő-társaivá süllyedtek, és a papok bőségesen megfizették a szertartásokat.

Mahávira és Buddha a papok előjogai és az általuk bemutatott ezernyi állatáldozat ellen lépett fel. Szerintük nem a származás, hanem a magatartás szabja meg az ember értékét. Éppen ezért nem is a papok északnyugat-indiai kultikus nyelvén, szanszkritul, hanem egyik északkelet-indiai népnyelven, az ardhamághín prédikáltak, amelyet az [39] időtájt mindenki megértett Bihárban. Egy döntő pontban azonban mind Buddha, mind Mahávira azonos álláspontra helyezkedett a kor papi filozófusaival, a régebbi upanisad-irodalom szerzőivel: átvették a bizonyára igen régi múltra visszatekintő lélek-vándorlás-tant, amelyet elsőként valószínűleg Jádzsnyavalkja bráhma- n fejtejtett ki a Brihadáran- jaka- upanisadban. Ennek alaptétele a tettekért elkerülhetetlenül járó következmény gondolata, amely az osztály- társadalomban egyre nyilvánvalóbbá váló különbségeket előző életükben elkövetett tetteink eredményeként magyarázza, és jó viselkedés esetén következő születésünkben ígér javulást. Ez azonban mindkét vallásban csak a világi hívők tömege számára jelent kívánatos célt, akiktől mindenekelőtt bizonyos erkölcsi parancsok teljesítését várják el (ne öljenek, ne hazudjanak, ne lopjanak, éljenek tisztán stb.). A szerzetesek és apácák jóval kisebb számú csapata más célokra törekszik: teljes szabadulásra a születések láncolatából. Buddha és Mahávira a szüntelenül ismétlődő öregség és halál alapján nagy csapásnak tekintette a születések körforgását. Tanításuk magva a megváltás útjának kifejtése: ezen haladva érhetjük el a teljes megszabadulást, a móksát. Undor a világtól, alázat, közöny, önsanyargatás és elmélkedés - ezek ennek az útnak a legfontosabb állomásai, amelyek azután a részletekben erősen különböznek. A dzsainizmusra jellemző, hogy a buddhizmusnál is sokkal szigorúbban tiltja élőlények megsértését. Ezért még a világi hívők is csak kevés számú foglalkozást választhatnak. Pl. nem lehetnek földművesek, mert szántás közben férgeseket, rovarokat, bábokat pusztíthatnak el a talajban. Még a gyűjtögetők is megsértik az erdei növényeket,

amelyeket szövegeink „mozdulatlan élőlények”-nek neveznek. Ugyanez vonatkozik a legtöbb foglalkozásra. Így a dzsaina világi hívők lényegében csak kereskedők, írnokok vagy tisztviselők lehetnek.

Természetesen még szigorúbb előírások vonatkoznak a szerzetesekre. Mahávira a végén még a ruháról is lemondott, mert abban is megbújhatnak élőlények, amelyeket akaratlanul is agyonnyomhat. Egyik későbbi dzsaina szekta követte példáját: az úgynevezett digambarák ('levegő-ruhájúak') szerzetesrendje kendőt köt a szája elő, hogy [40] lélegzetvételnél el ne pusztítson apró rovarkákat. Seprővel söpri maguk előtt az utat, hogy el ne tapossanak apró bogarakat vagy hangyákat. Tilos éjszaka járniuk vagy enniük, mert akkor nem láthatják, hová lépnek, és mit nyelnek le. A szerzetesek önsanyargatását is szigorúbban veszi a dzsainizmus, mint a buddhizmus. Nagy szerepet játszik benne a böjtölés. Egyébként is legfeljebb napjában egyszer étkezhetnek a szerzetesek. Történeteinkben ismételtelen szó esik olyan szerzetesekről, akik egész hónapig semmit sem ettek. Ha nem teljes böjtöt tartanak, legalábbis a jóllakástól tartózkodniuk kell, és mindenekelőtt a nyalánkságokról, mint pl. cukor és tej, kell teljesen lemondaniuk. Az önsanyargatáshoz tartozik a kísértések lehetőségének elkerülése is, pl. nem szabad a szerzetesnek másnemű egyének közelében nyugovóra térnie. Különösen fontos a test sanyargatása: a szerzetesnek nagy hőségben és nagy hidegben kell elmélkednie, mindennemű testápolást el kell vetnie, nem szabad vakaródnia, ha viszket, sem hánynia, ha hányingere van. A dzsaina aszkétának minden fájdalmat és kellemetlenséget türelemmel kell viselnie. Azt azonban elvetik a dzsainák, hogy saját maguk okozzanak mesterségesen fájdalmat maguknak.

A buddhistáktól eltérőleg, akik csak a lételemelek állandóan változó kapcsolatait ismerik el, tagadva az örökéletű lelket, a dzsainák végtelen számú egyéni lélek létezését fogadják el, amelyek alacsonyabb rendű alakban egyetlen érzékszervvel a vízben, földben és szélben is élhetnek, magasabb rendű állatok és emberek esetében magasabb alakban öt érzékszervvel a különböző nagyságú testekhez alkalmazkodnak. Az emberek jó- és rossztettei bizonyos fajta port hoznak létre, a *karmant* (szó szerinti jelentése 'tett', azaz a tettek gyümölcse), amely behatol a lélekbe, és megszínezi.

Mahávira üdvtanának célkitűzése a lélekhez tapadó karman megsemmisítése, és annak megakadályozása, hogy újabb karman hatoljon a lélekbe. A lélekben már meglévő karmant a fent említett külső és belső önsanyargatás semmisíti meg, amihez hozzátartozik még a gyónás, tisztelettudás, szolgálatkészség, tanulás, közöny és kitartó elmélkedés. Új karman behatolását megakadályozza a fegyelmezettség (*gupti*), azaz a test, beszéd és gondolkodás kordában [41]

tartása, a tartózkodás (*szamiti*), azaz elővigyázatosság járáskor, beszédkor, alamizsnakéréskor, szükséges dolgok megszerzésekor és felhasználásakor, valamint természetes szükségletek végzésekor; a tíz kötelesség megtartása: elnézés, alázat, őszinteség, igénytelenség, becsületesség, önuralom, önsanyargatás, élvezetek mellőzése, birtokról lemondás, szüzesség; a tizenkét szemlélődésben való elmélyedés, azaz a tizenkét alapvető hittételen való gondolkodás; a huszonkét nehézség türelmes elviselése, azaz kellemetlenségek és sérelmek tűrése; a helyes életmód öt fokának végigjárása, azaz rosszasság elvetése, hibák megbánása, gondolatok tisztasága, elszakadás minden világi dologtól, minden parancsolat hiánytalan megtartása.

A karmantól való teljes függőség állapota és a tőle való teljes szabadulás között tizennégy fokozatot különböztetnek meg a dzsainák, amelyek felsorolására itt nincs lehetőség. Amikor a legutolsó fokozaton minden karman megsemmisült, a karman terhétől megszabaduló lélek saját erejéből felemelkedik a világ tetejére, mint az üres lopótök a víz felületére. Ott tartózkodnak a sziddhák, azaz tökéletesek, a „négy

végtelenség"-gel ékesen: végtelen tudás, végtelen látás, végtelen erő, végtelen gyönyör. Örök időkre a nirvánában maradnak.

Ezek a sziddhák egyformák, azonban a rendszerezésre hajlamos indiai gondolkozás tizenöt módot különböztet meg, amelyek szerint sziddhák lettek belőlük. Pl. a pratjéka-buddha-sziddhák megváltását valamely élmény váltotta ki, amely megtanította őket a világ mulandóságára; a szvajam-buddha-sziddhák maguk találták meg az üdv útját. A világ teteje és az emberi világ között - amelyet egy-mást váltó, gyűrű alakú szárazföldek és óceánok alkotta korongnak képzelnek - az istenek tíz vagy tizenkét világa fekszik, amely hatvankét emeletre tagozódik. Mindegyikben bizonyos istenek élnek kíséretükkel és feleségeikkel királyként. A közbülső emberi világ alatt van a pokol hét világa, negyvenkilenc emeleten. Az egyén karmanjától (tetteinek gyümölcsétől) függ, melyik lépcsőfokon születik újjá ebben a hatalmas világ-épületben. Mindaddig, amíg cselekszik, karman keletkezik, akár jó, akár rossz. A rossz karman [42] pokolba visz, a jó karman az emberek és állatok közbülső világába vagy valamelyik istenvilágba.

A dzsainák az istenekre is kiterjesztik a születések körforgását. Sok istent ismernek, de nem hisznek világteremtő vagy világot kormányzó istenben. A világ örök, és noha részei változnak, lényege változatlan marad. A világtörténelemben állandóan váltják egymást az emelkedő és hanyatló világkorok, amelyek hat-hat korszakból állnak. A világkorok időtartama kötött, és minősége pontosan meg van határozva, lehet „legjobb”, „jó-rossz”, vagy „rossz-jó”. A dzsaina világtörténelem mindig csak a harmadik és negyedik világkort részletezi, mert ezekben lép fel a hatvanhárom „nagy ember”, azaz a huszonnégy tírthankara (üdvtanító), tizenkét csakravarti (világuralkodó) és a huszonzét hős (kilenc baladéva, kilenc vaszudéva, kilenc prativaszudéva).

Dzsaina felfogás szerint vallásuk is örökkévaló, azonban a világtörténelemben vannak olyan időszakok, amelyekben virágzik, és olyanok, amelyekben teljesen feledésbe merül, s ezek váltják egymást. A virágkorokat tírthankarák ('gázló-készítők', 'úttörők') nyitják meg, akik a tant hirdetik, miután saját erejükből mindentudásra tettek szert (kévalinok lettek), tökéletesek (sziddha) és így győztesek (dzsina). A mi világkorunkban felsorolt huszonnégy dzsaina tírthankara közül csak a két utolsó látszik történeti személynek. Először bizonyára Pársva, a benáreszi Asvaszéna király fia, fejtette ki a dzsaina vallás fő tételeit az i. e. 8. században. Állítólag harmincéves korában vonult remeteségbe, hamarosan elérte a megváltó megismerést, ezután szerzeteseket, apácákat és világi hívőket gyűjtött maga köré. Miután egy hónapig nem evett és nem ivott, százéves korában Bihárban, elérte a nirvánát egy hegyen, amely ma az ő nevét viseli.

Sok jel mutat arra, hogy Mahávira, Buddha kortársa, Pársva tanait újította fel és fejlesztette tovább, és ő alakított ki szilárdabb szervezeti formát.

Mahávira eredeti neve Vardhamána volt, és az i. e. 6. században a bihári Kundagrāma városban (a mai Patnától északra) arisztokrata családban született. Atyja, Sziddhártha, valószínűleg csupán tekintélyes nagybirtokos nemes volt, aki a nemesi köztársaság tanácsának vezetőjeként [43] a király címet viselte. Anyja, Trisalá, mindenesetre egy nagy hatalmú király húga volt. Törzsi hovatartozása alapján olykor Dzsnyátriputra (prákritul Nájaputta), nemzetsége után Kásjapa (prákritul Kászava) néven említik. Alakja köré legendák fonódtak. Születését álmok jelezték anyjának. Vardhamána ('Növekvő') nevét állítólag azért kapta, mert amíg anyja méhében hordta, az ország kincsei erősen gyarapodtak. Később a Mahávira ('Nagy hős') nevet vagy azért kapta, mert - a legenda szerint -már gyermekkorában hőstetteket hajtott végre, vagy pedig azért, mert megszabadult a születések láncolatából, és a dzsaina vallás megújítója lett. Vardhamána Mahávira jólétben élt. Megnősült, és egy leánya született, de az elpuhult élet nem volt ínyére. Amikor szülei, akik Pársva követői voltak, önkéntes éhhalállal végezték

életüket, ő is le akart mondani a világról, de bátyja ebben megakadályozta a huszonnyolc éves Vardhamánát. Csak két évvel később kapott engedélyt családjától arra, hogy remeteségbe vonuljon. A város közelében fekvő Sandavana parkba vonult el, egy asóka-fa alatt két és fél napig böjtölt, szerzetesi ruhát öltött, és öt marokkal kitepte saját haját. Tizenhárom hónapig viselte ugyanazt a ruhát, váltás nélkül. Ezután elvált a többi szerzetestől, és meztelen kolduló szerzetesként járta az országot. Tizenkét évig viselte az időjárás viszontagságait és az emberek szidalmait és bántalmazásait. Böjtölt, és a világ értelméről elmélkedett. Végül egy sála-fa alatt, a Ridzsupáliká folyó partján, Dzsrimbhikagráma falu közelében felismerte a születések láncolatának mibenlétét és a kivezető utat. Ezáltal Dzsina, azaz győztes lett, aki legyőzte a világot, és arhat, azaz tisztelendő lett, valamint tírthan-kara, azaz a vallás úttörője. Harminc évig vándorolt, 159 ezer férfit és 318 ezer asszonyt nyert meg a vallásnak, mint alamizsnaadó világi hívőket. Azon férfiak számát, akik beléptek a szerzetbe, 14 ezerre teszi a hagyomány, az apácákét 36 ezerre. E számok bizonyára kevésbé megbízhatóak, de mindenesetre feltűnő a nők magas aránya.

Mahávira hetvenkét éves korában halt meg Páwapuriban, Hasztipála király udvarában, és bejutott a nirvánába. Halálától kezdik a dzsainák időszámításukat. I. e. 527-re teszik, valójában azonban valószínűleg csak 470 körül halt meg. [44]

A dzsaina szerzeteseket tizenegy ganadhara irányította, Mahávira tanítványai, akik mindegyike több száz szerzetes élén állt. Legfelső előjárójuk Gautama Indrabhúti volt, utána Szudharma, végül Dzsambuszvámi. Mindhárman, Mahávirához hasonlóan, mindentudásra tettek szert, kéva-linok lettek. A következő öt vezető közül Bhadrabáhu volt a legutolsó (i. e. 3. sz.); ezeket srutakévalinoknak nevezik, mert bár már nem voltak mindentudók, de Mahávira tanítását teljes egészében ismerték hallomás (*sruta*) útján, ami a későbbiek esetében már nem állt fenn.

Úgy látszik, Mahávira és Buddha sohasem találkozott, noha nagyjából ugyanabban az időben járták Bihár tartományt. Mahávira minden fontosabb székvárost felkeresett: Csampát Angában, Mithilát Vidéhában, Rádzsagrihát Ma-gadhában. A magadhai Bimbiszára király nemcsak Buddhának, hanem Mahávírának is pártfogója volt. A hagyomány szerint a Nanda-dinasztia kilenc királya is támogatta a dzsainákat. India első történelmileg hiteles uralkodóját, Csandragupta Maurját, aki az i. e. 4. században megdöntötte a Nandák uralmát Pátaliputrában, a dzsainák vallásuk követőjének tudják. Hagyományuk szerint főminisztere, Csánakja térítette dzsaina hitre, aki egy dzsaina világi hívő fia volt. Csandragupta unokája, Asóka (i. e. 273-232), akinek az első írásos emlékeket köszönhetjük Indiában, felirataiban mindenekelőtt a buddhizmust támogatja, de a többi vallást is oltalmazta. Ezek között a dzsinizmust is megnevezi a 7. oszlopon szereplő rendeletében.

Asóka utódai alatt hatalmas birodalma egy keleti és egy nyugati országrészre hullt szét. A nyugati országrész királya, Szamprati, akinek székvárosa Uddzsajini volt, a dzsainizmust hathatós támogatásban részesítette. Utódairól is hasonlót mesélnek a legendák, amelyekben nehéz különválasztani a valóságot a kitalálástól.

A dzsaina hagyomány arról tudósít, hogy Csandragupta Maurja uralkodása idején egy tizenkét évig tartó éhínség a szerzetesek egy részét kivándorlásra kényszerítette.

Bhadrabáhu vezetésével délre vonultak, az ezer kilométer távolságban fekvő Maiszúrba. A visszamaradtak a pátaliputrai zsinaton megkísérelték összefoglalni és rögzíteni a [45] kanonikus iratokat. Nem teljesen sikerült: hiányzott egy szakasz. A kivándorlók nem ismerték el a pátaliputrai zsinat határozatait. Ezzel megkezdődött a vallásszakadás, amely az i. sz. I. században fejeződött be. Két felekezet különült el: a svétámbarák, 'fehérruhájúak', és digambarák, 'levegő-ruhájúak'. Hogy az éhínségről szóló történet

hiteles-e, nem állapítható meg bizonyossággal. Lehetséges, hogy a két felekezet elkülönülése régebbi ellentét folytatódása egy szigorúbb és egy kevésbé szigorú ágazat között.

Maiszúr már korán a dzsainizmus egyik központja lett. Innen terjedt tovább délre. Az i. sz. I. évezred első felében a mai Tamil Nádu államban fekvő madurai tamil költőakaémia tagjai állítólag túlnyomólag dzsaina vallásúak voltak. Kétségtelen, hogy a régebbi tamil irodalomban erős volt a dzsaina hatás. Magában Maiszúrban a 2. századtól kezdődőleg a Ganga-dinasztia uralkodott, amelynek tagjai nagyrészt ezt a vallást követték.

A dzsainák szerint dzsaina volt az Ándhra-dinasztia is, amely az időszámításunk kezdete körüli századokban a Gódávari folyó partján fekvő Pratisthána székvárosból hatalmas birodalmon uralkodott Maharástra tartományban, ez azonban egyáltalán nem bizonyos. Északon elsősorban Mathurá volt ebben az időben a dzsainizmus jelentős központja. Az i. sz. 1. és 2. századból származó feliratok világosan mutatják, hogy a svétámbara-digambara kettősség már ebben az időszakban fennállt, sőt a svétámbarákon belül is több ágazat alakult ki. Ebben az időben már írott szövegek is voltak, ami abból derül ki, hogy *felolvasókat* említenek. A dzsaina világi hívők már ekkor is túlnyomólag kereskedők voltak. A dzsaina kultusz-helyek között nagy szerepet játszottak a sztúpák (síremlékek), éppúgy, mint a buddhizmusban. Azonban meglehetősen nehéz a dzsainizmus északi elterjedéséről biztosat mondani, mert bár sok legenda szól róla, nem választható el a valós a valótlantól. Annyi bizonyos, hogy délen és nyugaton az 5. és 12. század között virágkorát élte a dzsainizmus, sőt nem ritkán államvallás is volt némelyik kisebb vagy közepes államban. Mindenekelőtt Gudzsarátban volt ez a helyzet. Ott zajlott le a 6. században Valabhíban (ma Vala, a Kathiávád-félszigeten) a svétámbarák zsinata, [46] amelyen rögzítették a máig érvényes kanonikus irodalmat. A következő évszázadokban sok király támogatta a vallást. Különösen a II. Csálukja-dinasztia uralkodói (10-12. sz.) pártfogolták a dzsainákat. Udvarukban működött Hémacsandra (1088/89-1172), a svétámbara iskola legjelentősebb írója. Írt egy nagy fontosságú könyvet a közép-ind nyelvek nyelvтанáról, tankönyveket a dzsaina vallásról, valamint a politikáról dzsaina szemszögből, továbbá egy világtörténelmi munkát, és megírta a Csálukja-dinasztia történetét is. Először Dzsajaszinha Sziddhártha (1094-1143) Csálukja uralkodó barátságát nyerte el, aki ugyan megmaradt a Siva-hitben, de dzsaina templomot is építtetett, majd utódát, Kumárapálát, egészen megtérítette. A király megtiltotta a húsevést, a vadászatot és állatok levágását, szeszes italok fogyasztását, és a szerencsejátékot. Állítólag 32 templomot építtetett vezeklésként, egyet-egyet mindegyik fogáért, amellyel húsba harapott. Olykor visszajára fordult a dzsainák szerencséje: Kumárapála utóda üldözte őket, és sok dzsainát kivégeztetett. Azonban a dzsainák mindig megtartották befolyásukat, és a Vaghéla-dinasztia uralkodói a 13. századtól kezdődőleg ismét pártfogásukba vették őket.

Bár digambarák is voltak Gudzsarátban, a svétámbarák mindig túlsúlyban voltak a tartományban. A digambara központok távolabb délre feküdtek.

A kannada nyelvterületen (a mai Karnátaka államban) az említett Ganga-dinasztia (i. sz. 2-11. sz.) uralkodott Maiszúrban és környékén. Fővárosuk Talakad volt. A Rástrakúták (Ratták), akik a 8-10. században egy ideig a nyugati partvidék leghatalmasabb uralkodói voltak, többnyire támogatták a dzsainákat, sőt egyesek e vallást követték. Székhelyük a 9. sz.-tól kezdve Malkhed volt. Említendő közülük I. Amóghavarsa király (815-877), akinek mestere Dzsinaszéna volt, a digambarák körében nagy tiszteletnek örvendő két világtörténet, az *Ádipurána* és *Harivansapurána* szerzője. Tamil nyelvterületen (ma Tamil Nadu állam) a 4-10. sz. között uralkodó Pallava-dinasztia (Kánycsípuram székhellyel) általában szintén rokonszenvezett a dzsainákkal. Abban az időben Kánycsípuram volt az

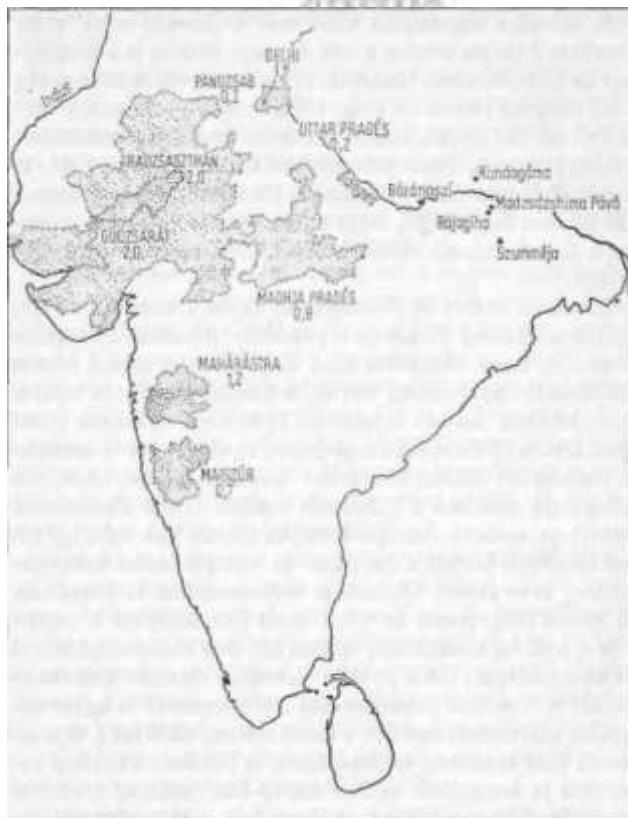
a város, amelyben India különböző vallásai békességben megfértek egy-mással. Amikor a Csóla-dinasztia uralkodói, akik fanatikus [47]

Siva-hívők voltak, a 11. században legyőzték a Gangákat és Pallavákat, ez egyben a déli dzsaina hitfelekezetre is súlyos csapást jelentett. A Dekkhánban még egy ízben találtak pártfogóra a Dóraszamudrában uralkodó Hojszala-dinasztia királyaiban a 12-14. sz. között, ezután azonban befolyásuk egyre jobban csökkent.

A hanyatlás oka elsősorban a Kumánila (i. sz. 700 körül) és Sankara (788-820) nevéhez fűződő ortodox hindu restaurációban keresendő, amely éppen délről indult ki, és amelynek kapcsán a Siva- és Visnu-kultusz erősen fellendült.

Már a 8-9. században felléptek tamil földön sivaita dalnokok, akik a dzsainizmustól számos hívét eltérítették. Rámánudzsa (1050-1137) és Madhva (1199-1278) visnuita szektája is gyengítette a dzsainák helyzetét. Különösen kíméletlenül támadták a dzsainákat a 12. századtól kezdve a lingáját szekta tagjai, akiknek tana a Dekkhánon a 14-18. sz. között több országban államvallás volt, és a délnyugati partvidéken ma is sok hívőt számlál. Bár az iszlám a többi indiai vallással együtt a dzsainizmust is élesen támadta, a Mughal-dinasztia császárai egyes vidékeken bizonyos rendeleteikkel védelmet biztosítottak a dzsaináknak.

Ma egész India területén elszórtan élnek, elsősorban a nagyvárosokban, mint kereskedők és tisztviselők. Központjuk egyértelműen India nyugati területe, Gudzsarát

és Rádzsaszthán állam. Az évszázadok során a hinduizmus erős hatással volt a dzsaina vallásra: átvettek hindú isteneket, kultikus cselekményeket és fogalmakat. 1971-ben India mintegy 600 millió lakosa közül kb. 2,6 millió dzsaina volt, tehát 0,5%. Ez nem sok, de ehhez képest jelentős gazdasági, kulturális és politikai befolyással rendelkeznek. Ma mind a svétámbara, mind a digambara felekezet számos szektára oszlik, amelyek különböző időben és különböző okokból keletkeztek, és egyebek között abban is

eltérnek egymástól, hogy nem mindegyik tiszteli a tírthankarák képmásait, illetve némelyik minden kép kultuszt elvet. A két fő irányzat közötti különbség azonban, minden szembenállás ellenére, nem jelentős. A meztelenség előírását a digambara szerzetesek közül is kevesen követik, és csak a távoleső vidékeken (világi hívőkre ez sohasem vonatkozott). [48]

A térkép az 1971. évi felmérés alapján készült. Az államnevek alatt feltüntetett számok a dzsaináknak az össznépességben százalékos arányát mutatják. Összlétszámuk - az 1971. évi census alapján - 2 605 000, a lakosság 0,5%-a. *Kundagáma* - Mahávira szülőhelye *Madzsaszshima Páva* - Mahávira itt halt meg i. e. 468-ban *Rájagiha* — Az i. e. 4. században itt rögzítették a dzsaina kánont *Szumméja* - Pársvanátha halálának helye *Báránaszí* - Mahávira Dzsina elődjének, Pársvanáthának szülőhelye [49]

Nők számára mindenkor tilos volt a „levegő-ruha”; digambara felfogás szerint a nők úgyszemint érhetik el a megváltást az újjászületések láncából. A leglényegesebb különbség a két irányzat között az, hogy a digambarák véleménye szerint az eredeti kánon, amely Mahávira tanítását tartalmazta, végleg elveszett. Ezért szívesebben hivatkoznak az i. sz. 1. évezredből származó másodlagos irodalomra. A svétámbarák viszont úgy tartják, hogy a régi kánon zömmel fennmaradt, és a 6. századi valabhíi zsinat kötelező érvénnyel rögzítette.

E kánon nyelve ardhmághadhí, egyik közép-ind nyelv, amelyen állítólag Mahávira is prédikált. Azonban tekintetbe véve azt, hogy Mahávira kora és a valabhíi zsinat között körülbelül egy évezred telt el, a kánonikus írások nyelve nem lehetett azonos Mahávira nyelvével. Emellett a kánoni iratok nyelvén erős máhárástrí nyelvi hatás is érződik. A máhárástrí szintén közép-ind irodalmi nyelv, amelynek központja azonban a Gódávari mellett fekvő Pratihána városban székelő Ándhra-királyok udvarában volt, így jóval közelebb feküdt a dzsainák új nyugat-indiai településeihez, és az akkori Gudzsarát tartományban is beszélték. A kánon magyarázóit az 1000 utáni időszakig ezt a máhárástrí nyelvet használták, erősen keverve ardhmághadhíval és szanszkrittal; ezt a nyelvet nevezzük dzsaina-máhárást-rínak. A 8. század után azonban a svétámbarák is egyre nagyobb mértékben áttértek a szanszkritra, amelyet a digambarák már régebben is használtak. A szanszkrit mellett továbbra is használták sajátos közép-ind (prákrit) irodalmi nyelvüket, illetve később apabhrańsát is (a prákritnál későbbi népnyelvet). Ma valamennyi dzsaina felekezet szanszkritul vagy a mai indiai irodalmi nyelvek valamelyikén ír.

A svétámbara kánon, az ún. Svétámbara-sziddhánta, rendelkezésünkre álló mai alakjában negyvenöt különböző tartalmú műből áll, amelyeket következő csoportokba foglalnak: tizenegy anga, tizenkét upánga, tíz prakírna, hat cshédaszútra, két szútra, négy múlászútra. Ezek a művek tarka egyvelegben tartalmazzák a teljes dzsaina tant.

A rendszeresség olyannyira hiányzik a Kánonból, hogy az egyes csoportok tartalmát nem lehet röviden összefoglalni. Valamennyi szöveg megjelent nyomtatásban is, [50] elsősorban Indiában, azonban kritikai kiadás még nem készült a kánonból.

A kötetünkben közölt szövegek az Uttaradzszhajana-szuttából (szanszkrit alakban Uttarádhhajana-szútrából) származnak, amely általános elfogadott nézet szerint a kánon legkorábbi részei közül való. A múlászútrák csoportjába tartozik, és kezdő szerzeteseknek szánt tankönyvnek mondható. Harminchat különböző hosszúságú fejezetre oszlik, legnagyobb részét verses szövegű.

A közölt legendák a mű legrégebbi rétegébe tartoznak. Némelyik az i. e. I. évezred derekáig nyúlik vissza. Régi aszkéta-költészet darabjai, amelyek abban a korban az

elbeszélő költészet közkincsébe tartoztak, és így (megfelelő változtatásokkal) hindú és buddhista változatban is közismertek. Ebbe a műfajba sorolható Csitta és Szambhúja legendája, Nami király megtérése, Uszújára népe, Hariésza története és Rahanémi esete. Mijáputta legendája és a mű több más darabja viszont eddig még nem került elő ebben az alakban a dzsaina irodalmon kívül.

Mahávira tanításai és a szerzetesekre vonatkozó előírások az Uttaradzsdzhajana-szutta többi darabjában is ki vannak fejtve, helyenként sokkal részletesebben. A legendáknak azonban ezen túlmenően kiegészítő szerepük is van. A fiatal szerzeteseket példákkal akarják meggyőzni arról, hogy helyesen döntöttek, amikor lemondtak a világról, és kolduló szerzetesként léptek a megváltás útjára. Azt kívánják bizonyítani, hogy a dzsainizmus az egyetlen igaz tanítás, és minden egyéb vallásnál magasabb rendű. Olyan királyokról szólnak ezek a legendák, akik lemondanak hatalmukról és minden vagyonukról, hogy mint hajléktalan szerzetesek járják a világot. Saját erejükből szerezték meg a mindentudást, mint Nami király, az egyik nagyhírű szvajambuddha vagy pratjékabuddha, vagy pedig valamilyen élmény váltotta ki megvilágosodásukat, mint Arit-thanémi esetében (1. Rahanémi esete) vagy Mijáputtánál. Hogy milyen következményekkel jár, ha valaki megfélemez a vallási parancsokról, riasztó példa rá Bambhadatta király esete, aki a pokol mélyére kerül (Csitta és Szambhúja). Különösen élesen támadják a legendák a papok dölyfét. Hariésza történetéből megtanulhatja a fiatal szerzetes, hogy [51] kolduló szerzetesként akkor is toronymagasan áll a származásukra büszke bráhmanok fölött, ha a legalacsonyabb sorból származik. Szemmel látható elégedettséggel részletezi a történet, hogyan kényszerülnek a kezdetben merev elutasítást tanúsító bráhmanok végül megsemmisülten elismerni a dzsainák magasabbrendűségét, részben szánalmas mentegetőzés közepette, mint a történetben szereplő főpap.

A legendák mindig visszatérnek azokra a kötelességekre, amelyeket a dzsaina szerzetesnek vállalnia kell. Egyik történet azt is megmagyarázza, miért van erre szükség. Mijá-putta királyfi előadja szüleinek, hogy azok a kínok, amelyeket eddigi születési során, főként a pokolban, el kellett szenvednie, sokkal borzalmasabbak, mint azok, amelyeket mint szerzetesnek kell elviselnie. A pokol gyötrelmeinek taglalása egyes részleteiben Dante *Divina Commediájára* emlékeztet.

A legendák mindig nyomatékosan hangsúlyozzák, hogy a szerzetesnek minden megaláztatást és durvaságot türelemmel kell viselnie. Első helyen áll a nem-ártás (ahinszá) parancsolata, amely még a legkisebb élőlényre is vonatkozik.

Ez a parancsolat a világi hívőkre is érvényes, némileg módosított alakban, mint általában számos más előírás is. Szövegeinkben érthető okokból kevés szó esik a világi hívőről. Számuk mindig jóval nagyobb volt, mint a szerzeteseké. Az ő esetükben az erőszakról való lemondás parancsolatát kétségkívül úgy értelmezhetjük, mint elfordulást a despotizmustól, amely legendáink keletkezése idején India-szerte elevenen élt, és létalapja, mint mindenütt, az életet nem tisztelő erőszak volt.

A dzsaina Kánonnak még nincs kritikai kiadása, noha már sok szöveg megjelent nyomtatásban. Az Uttaradzsdzhajana-szuttának azonban jó kritikai kiadását jelentette meg J. Charpentier 1921-ben, amely jelen kötet fordításához is alapul szolgált.

Charpentier a berlini Deutsche Staatsbibliothek több kéziratát felhasználta. Egyik teljesen megegyezik a Ms. or. fol. 1708 jelzetű berlini kézirattal, amelyből e kötet miniatűrái származnak. A kézirat nyugat-indiai eredetű, 1892-ben került Berlinbe. Nincs datálva, azonban az írás és a miniatűrök kivitele arra mutat, hogy a [52] 15 -16. században keletkezett. Hetvenhat hosszúkás alakú papírlevélből áll (26 x 11,2 cm). A szöveget dévanágarí betűkkel írták, és a lapok közepén helyezkedik el; körülötte kisebb

írással fut a kommentár. Az ábrák a főszövegtől balra vagy jobbra vannak elhelyezve, a szöveg és a kommentár között. A főszöveget jobb vagy bal oldalon vörös vonal választja el a kommentártól. Az írás színe fekete, jól olvasható. A versek sorszámát és az egyes fejezetek címét vörös írás emeli ki. Az ábrák úgy vannak elosztva az egyes fejezetekre, hogy meglehetősen következetesen minden ábra egy-egy fejezethez csatlakozik.
WOLFGANG MORGENROTH [53]

Tartalom

NAMI KIRÁLY MEGTÉRÉSE
HARIÉSZA TÖRTÉNETE
CSITTA ÉS SZAMBHÜJA
USZUJÁRA NÉPE
MIJÁPUTTA ÉS A POKOL KÍNJAI
RAHANÉMI ESETE
JEGYZETEK (VEKERDI JÓZSEF)
UTÓSZÓ (WOLFGANG MORGENROTH)

